

SOPHI ARCÉLEI

(TELJES VÁLTOZAT)

PROOIMION¹

-Nem bánt a kutya? Kérdezte az öregember. Attila Bá'.

-Ááááá, dehogy. Ugat, mert folyton játszani akar –mutattam Ká-Ká Bushundira. (Pedig váltig fogadkoztam, Malacz [Malkuth] kutyám után nem lesz több. Ó egykor még Heller Ági mellett ült egy doktori védésen. –Bushundi, értetlen kölyök!)

-Jóféle harcias terelőnek nízem. El is kell a legelőn az ilyen jószág.

-Igaz, van benne terelő vér, de csak egy talált keverék eb.

-Nem hozta ki az állatokat?

(Nem értem. Nyilván megint nyakig sáros vagyok [Bushundi eddig képes felugrálni], tán' pásztornak néz.)

-Hát nem mag itt az új pásztor?

(Debrecentől 4-5 kilométerre lehettem a pusztán, esőben. Gavroshéknál voltam, csak egy délutáni sétára indultam, de a két fácán, aki Bushundi előtt felrepült...)

-Á, nem, én csak...

-Hát akkor maga ki vóna?

-Én? Filozófia tanár vagyok.

-Tessék mondai, csak ül és gondolkodik? Hát osztán, meglehet abbúl élni??

-Egy legelőn ([Ethosz] lakhely, szokás, közösség, illem) állunk, de mi már nem értjük egymást. Nem válaszoltam, visszafelé indultam.

Út -ban a főtéma felé...

...számíts számtalan elágazásra, 'Utat kereső', mert a filozófus, igenis epizodikus ismeretkörben mozog: ad naturam, természetéből adódóan. Az epizodikusság (epizód, epeizódion = επεισόδιον) a váratlan, a kutatás során közbeeső utak (οδός= út, επί= közbe[n], έίς = -ba,) sajátja. Ám az útkeresés elágazásokhoz (bifurkáció) és csomópontokhoz, megannyi leágazáshoz, **kereszteződések**hez vezet -mivelhogy keresünk, kutatunk: utak folynak egybe. MINDEN IGÉNYES ÉRTELMEZÉS: KONTEXTUÁLIS. És persze keresés közben az ember kidobál, majd beépít ismereteket. Az öreg filozófus többnyire kidobál, mert nagytakarít. A filozófia integratív, interdiszciplináris, több témára fókuszoló feladat megoldása közben **eleve nem lehet egy szűk ösvényt** taposni. A világ tág, térképszerű, **kapcsolat(okban) gazdag**.

Egyszerű szavakkal próbálok elmondani a mai kor 'szellemi sivatagjában' oázist szomszjúhozóknak, mi is a filozófia? Átlátszóan, vallomásként inkább, mintsem hivatkozások tömkelegével. Ma főként mások gondolatairól írunk, másod-, harmad-, és negyedleges irodalmat.

És ... ezt az ötlettelenséget hívják recenzióknak, recepcióknak, van úgy, hogy hermeneutikának, vagy épp esztétikai elemzésnek. Ha lehet, itt most magamat adnám. Épp oly eklektikusan, mint amilyen gondolatgazdag és sokféle maga a filozófia. Vigyázz, nekem divergens (sokféle hajló, nem egy szűk ösvényen haladó) gondolkodásom van [ugyan ezért neveztek hülyének, zseninek, egyaránt.] –Nos, velem tartasz, kedves olvasó? A legelőről (ethosz) a saját lakba ballagván, rájöttem, milyen nehéz elmondani, de minél egyszerűbben, mi is az, amit mi, filozófiával foglalkozók, csinálunk?

A

¹ előhang

a befogadás Nincs! Ez társadalmi hatás, de pszichológiai eredmény. Ó, az ókor nagy eszméi, a görög paideia (nevelés), a kalogatáthia (a szépséggel párosult kiválóság) eszménye úgy 80-100 éve eltűnt az iskolákból

Mely eszmény szerint „illik” sok apró dolgot tudni, „jól” viselkedni, a politikában, művészetekben is jártasnak lenni, és még valami: filozofálni.

Miért filozofálni? Mert az a fajta értelem, ami az embernek adatott, megértésre való. Mert az ember hiánylény. Luk van az életünkben: hiszen **eltűnt a lét** (egész-Lét, [metaforikusan:] kiűzetés {önmagunk –poláris világképzés általi– kiűzése} a paradicsomból), **maradt az élet** (itt-lét, saját-existentia). Az emberi élet: a valamin-kívüli-lét. Ez az emberi lét hiányos, lukas. Nincs mértéke; azt gondolok, amit akarok, ám biztosat az életem hogyanjáról nem tudok! Ezt egyetlen fa sem tudja, egy állat sem tudja, neki a környezete (Umwelt, ahogy Heidegger mondta) és messze kifinomult ösztönei, tehát genetikai programjai, magabiztosan és könnyedén mondják meg, életére nézve; a hogyan? Nekünk, embereknek, az élet hogyanját (mértékhiány, hübrisz) **ki mondja meg?** Senki, vagy mások (hagyomány, vallás, politika, reklám, diktatúra). Az **ember alaphelyzete meghatározatlan. Az emberi lét, a helyét nem találó lény léte.** Nietzsche költőien (már megint allegória és metafora!) tömören mondta, a „**meghatározatlan állat**”.

Mit jelent filozofálni? Na nem fejből citálni ősz szakállú gondolkodók kifakult mondatait, nem. Hanem csendes délutánokon egymással beszélgetve, tehát egymás szellemét befogadva, elmélázni egy-egy gondolaton, ötleten, interpretáción, vizsgálódni, és elveket cáfolni vagy bizonyítani (ami ugyanaz). Mindenek előtt: meghallani és **befogadni** dolgokat. Leginkább párbeszédes formában, a másik szemszöge is fontos. Nem az igazság, elébb a térképszerű rálátás a fontosabb. Mivel az ember helyzete: bizonytalan. Igényünk a reflexió. Világértelmezési szabadságunk van, meg szorongásunk, a bizonytalanságra minden élőlény így reagál. A filozófia, a „kitöltő ész”, ami belátja: az embernek saját világa, intusa (belső) van. Állat ilyennel nem bír. Ha ez a belső világ üres: szorongunk, mert az üres félelmetes, a semmi fenyegető. Az **ész kitölti e semmit**, tehát a természete kompenzációs jellegű. De... az ész a megismerés útján megszabadíthat bennünket a hiánylény státuszából, a létmegértés kiút. **Felismerés által megszabadulni** –ahogy a buddhista tanító, Avalokitésvara⁴ reánk hagyta.

Óóóóó, ez merőben más, mint egy TERMINOLÓGIAI ZÁRTSÁG, ami; a „meghatározottság, stabilitás és a mindentudás” biztonságot adó illúzióját adja. A felismerés nem tételes filozófia. Több annál! Én kalandra hívok, nem csupán szédítő, briliáns, de zárt struktúrákban akarnék gyönyörködtetni.

Minden filozófus: nő-nőies.⁵ Ha [az első értelemben {φίλος, Pistis Sophia, -fény} vett] filozófus, először meg kell termékenyülnie, gondolatokat kell őszintén **befogadnia**. Ma egyoldalúan jang (erőszakos) világ van, nem gondolkodunk, nem elfogadunk, hanem utasítunk, parancsolunk és kiabálunk. Mivel iskoláink neurotikusokat kibocsátó gyárak és majdnem csak az anti-pedagógusok kapnak tanári állást, nem csoda, ha a filozófia kimúlt: nincs értő, de még csak érdeklődő közönsége a „gondolatok uzsonnájának”⁶. A pedagógia meg nem tudomány⁷, hanem a szocializáció

⁴ a buddhizmusban a bölcsesség szimbolikus alakja (vö.: hinduizmusban Szaraszvatí –val)

⁵ Csak az elvonatkoztatásra képtelen ember hiszi a nő = nő. A nőies princípiumokról beszélek.

⁶ Dunkel maga hívta így filozófia előadásait –a Debreceni Egyetemen (a néhai Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsész karán)

⁷ Csak alkalmazott pszichológia van, a pedagógia nem az. Az oktatás folyamata nem előre látható, minden gyerek „más”, egyedi, általános modellel nem megközelíthető.

–ez az idomítás paradigmája– a mindenkori oktatási reformok a hatalom aktuális instrukcióit közvetítik. A tanórákon legtöbbször unatkoztunk, no meg szorongunk -az iskolától az egyetemig. Soha senkit nem bocsátottak el azért, mert [!] lehetetlen órákat tartott. Egyébként: [az idősebb professzorok ún. narcisztikus sérülése⁸ miatt] **másképp gondolkodni bűn**, de semmitmondó, álmosítóan [!] unalmas órákat tartani, nos az habituális (szokványos). **A filozófus nem az, aki a filozófia diszciplináját tanulmányozza, hanem az, aki autonóm gondolkodású.** Az iskola csak ismételteti az eleddig elfogadott (\neq igaz) paradigmákat, és originalitás –ellenes. Ergo: a tudás unalmas –ez az érzet nem ok nélkül alakul ki az emberekben. Manapság az emberek nem élnek meg az **elmélkedés és az alkotás mennyei örömét**. Nem hogy elmélkedni, de önállóan gondolkodni sem tudnak, a tömegember még csak az ún. intellektuális örömeiket sem tudja élvezni. És még valami; a tudás nem hasznos, ma igazán nem az! A kapitalizmusban, főleg szélsőséges formáiban egyre inkább csak: a profitot szolgáló tudás a kívánatos, a többi, -a hadiipart leszámítva- érdektelen.

ISZONYAT A SAJÁT GONDOLATOKTÓL

A diplomamunkák, dolgozatok, de Ph D dolgozatok esetén is külön értékelik a lábjegyzetet, a hivatkozást, a szakirodalmat, értsd: a tekintélyt. Míg a saját gondolat, alkotói szándék, újított struktúra, mind semmi, mind veszélyes, de legalább gyanús. Érvénytelen, mert még nem verifikált, nem is válhatott elfogadottá, vagy épp: nem elfogadtatott. Még nem csámcsogták át eleget. Nem szorított még helyet magának a morfondírozó dolgok polcán. Azonban felettébb sajnálatos is, meg undorító is, meg agresszív is, hogy **a saját gondolat/ ötlet, elv./ struktúra** mindenképpen **hátrányt jelent** egy dolgozatban.

Minden tudomány, a filozófia is, no a művészetéről nem is beszélve, igényli az újat, a változást, az invenciózus, alkotó magatartást és a: gondolatot. Máig másokat bőföggünk föl, ha pedig valakinek önálló gondolata van, kreatív, azt a tudományt működtető vaskalapos gondolattalanok rendszere kidobja magából. Egyetemi oktatóként azt éltem meg, PhD dolgozatot az ír, akinek a legkevésbé van köze a tudományhoz és/vagy bölcsülethez, az egyetem ma különösen kontraszelektív; mert az idézés a behódolás és a lojalitás szublimált módja. Ezért fáj a saját gondolat: a lehetséges változást hordozza.

ÖSVÉNY ÉS LABIRINT

A tudomány hatalmaskodása ('igaz', 'objektív', 'fejlődés') óta a balfélteke, a jang princípium, a jang uralom, és a CSAK-LOGIKA, az egyedül üdvözítő KAUZÁLIS és KONVERGENS gondolkodás van. –Mit jelent ez? Azt, hogy a kreativitás, az intuíció, szemlélődés és a **filozófiához olyannyira fontos ún. divergens gondolkodást**, az ötleteket és egyedi megoldásokat száműzték az egyetemekről. Pedig igazi objektív gondolkodás nincs –az agyunk játszik velünk. A hipotalamusz, a hippocampus és az agy ún. prefrontális (amygdala) kéreg előre elkészített viselkedéscsomagjai⁹ NEM TUDATOSULNAK:

olyan indulati motívumok is belopakodnak a gondolkodásba, amiről a 'hideg, józan, precíz és távolságtartó tudós' álmodni sem mer. Az ún. orbitofrontális kéreg [érzelmi szabályozás] és a jobb agyi félteke impulzusai sokszor nem is jutnak el a bal féltekébe, így nem tudatosulnak, nem is verbalizálhatóak (jobb kezeseknél bal oldalon vannak a beszéd [Broca és Wernicke]

⁸ A „tisza tudomány” nincs. A publikációk mögött korántsem [önálló] kutatási eredmények/bizonyítékok állnak, de bizony kapcsolatok is; a publikációhoz a mű sosem elég, ahhoz kapcsolat, bárminő, nem tudományos érdek is kell. Az emberek hiúak, fontosnak tartják magukat, „letettek az asztalra valamit”, tekintélyszemélyeket kritizálnia annyit tesz, mint a kialakult pozitív énképbe nem illővel szembesíteni .ami pszichés feszültséget kelt, aktivizálva az ún. én –védelmi mechanizmusokat (hárítás, racionalizáció, bagatellizáció, a meg nem történtté tevés, hasítás jóra és rosszra, stb. stb.).

⁹ hipofízis-mellékvese tengely, hipocampus és járulékos ópiát/ endorfin, ill. benzodiazepam receptorokon keresztüli érzelmi válaszadási rendszer. –Ami gyakran nem tudatosodik.

szervező központok. Az indulatok álcázzák magukat –de a gondolkodási folyamatba beleszólhatnak.¹⁰ A tudományos kutatások sincsenek felvértezve a személyes múlt, elfojtás, a kulturális, sőt, hatalmi elvárásokkal szemben. Minden gondolkodás lehet (rejtetten) katathym –érzelmileg átszínezett.

A hagyomány, a konformitás és a tekintélyelv oda vezetett, hogy a megszokott ösvény az elfogadott, kötelező. A járt, konvencionális útból oldalkanyarulatokba (kolligátum, kognitív híd, holisztikus gondolkodásmód) tévedő magatartás nonkonform, gyanús. Számúzték még magát a filozófiát is. Igazából nincs is filozófia szak: „szabad bölcsész lehetsz csak, bolognai öntettel”¹¹. –És még valami, a tudományos fejlődés, egyáltalán; a fejlődés kétes-véres jelszavával az ajkán, oly sok politikus vette el a másság létének és a **beleszólás jogát** a sokaságtól. Így, a 'fejlődés áldozataként' aposztrofált hatalmi, egyben ellenőrizhetetlen cselekedetek sokasága fosztotta meg az egyszerű embereket a saját-lét lehetőségétől. A **politika megvilágosodás és autonómia ellenes**. Szűkebb pátriánkban a szerzés és a nyomorúságos élet elkerülése, tehát a túlélés és birtoklás a legfőbb érték. Ezt a programot sugározza a média. (Hol van már az ember saját-létének legfőbb célja, a megértés és önmegértés??) Birtokolni csak, a létezés, az emberi létezés minden más (és lényegi!) aspektusa nélkül! Immár fogyasztó robotok az emberek, -már akinek van rá pénze. Akinek nincs, az meg küszködik, hogy ne az utcán végezze –a balkánon ugyanis nincs szociális háló. Szociál-darwinizmus van, az erős = pénzes. A pénzes túléli a becsületest, és erkölcsöt, -neki ugyanis, mint „erősnek”, egyrészt sincsenek erkölcsi gátjai, ő mindent megtehet/ mindenkit megvehet. Politikai hatalom konvertálódik gazdasági hatalommá, et vice versa. -Mivé lett az emberi egzisztencia, hová az emberi értelem? Mi maradt? Ma még ugyan **van civilizáció, de nincs kultúra**. A filozófia pedig, hogyan is lehetne meg kultúra nélkül??

Kultúránkban fontos volt a conceptio (= ötlet, megfonás, megtermékenyülés), az elméletek, elvek, törvények elképzelések felvetése és kidolgozása (filozófiai rendszerek). Más nációk bölcséinek a hazaiba való befogadása (kultúra-köziség). A **filozofálás és a művészet a felismerésekért** születtek, a **lét megértéséért**, nem a léttér és javak birtoklásáért! Életünk megannyi perverz alak között zajlik; örömük forrása a szerzés, a hatalom, a kiterjeszkedés, a versengés, az érzéki örömök, –semmit nem tudnak a szeretetről és a bölcsességről (ami ≠ a tudással). A szeretet ott kapcsolódik a tudáshoz, ahol a tudás nem technológiai és a profit megszerzése érdekében megszerzett tudás, hanem öncélú/ önfejlesztő tudás, meditál a világ felett, s nem a leigázásához gyűjt információt, fejleszt fegyvereket. A filozófia nem csupán a GONDOLATOK UZSONNÁJA, nem az „agy karbantartása” és legfőképp nem információk gyűjtése, ekképp nem is szublimált szerzés, de nem kompetencia-gyakorlás, végképp nem nárcisztikus kielégülési forrás, hanem a LÉTMEGÉRTÉS eszköze.

Az a-léteia (ᾠληθεια), azaz, valami elrejtett felszínre hozása, **el-nem-rejetté** tévése. A filozófia művészi is, igényli a belső átélést, a dolgokkal való szimpátiát, azaz a szün-patheiót (συνπαθεια): a dolgok harmonikus összecsengését. Mert a világ kozmosz, mint (ad 1.) szép, valamint (ad 2.) összeillesztett. (Az etimológia fontos a filozófiában: κόσμος = 1. szép, dísz, ékesség, 2. nagy, összeillesztett rendszer, s csak később: 3. világmindenség). Világmindenség bennünk is van, s ez a 'külső' **világrénd folytatása**. Tehát [a világ egész] részekből összeálló,

¹⁰ A tudati tevékenységben az amygdala-hyppocampus és a formatio reticularis szerepet játszik, –de hogy mi tudatosulhat egyáltalán, ez már más kérdés.

¹¹ A bolognai rendszer átvétele nem volt kötelező, de kapóra jött az oktatás bizniszben arra, hogy végre érdekcsoportok változások lehessenek. A magyar viszonyoknak nem megfelelő, sőt, a felsőoktatást lebutító bolognai rendszer erősen lerontja a hazai felsőoktatást, és a szellemi elit utánpótlás, a képzést, amit már egyébként is a „pénz –elvv” felsőoktatás bevezetése és az elitképzési elv eltörlése alaposan helyben hagyott.

de mindez ravasz módon: a részek nem független részek, hanem mindig Rész -letek, az Egész, az Egy részletei.

Így lehetséges, hogy minden az Egészre utal, a világ: szimbolikus (συμβόλλειν, szümballein = összevonás = össze-rakott, jelkép, valamire utaló jelkép). A világ tehát egyszerre jelenti önmagát és valami önmagán túlit. Az igazi ember pedig filozofáló, **jelolvasó ember**. A már meglévőt is analizálja, szerzők szövegeit interpretálja, igazi interpretátor, hermeneutész (hermeneutika = az értelmezés tudománya). Mert olthatatlan vágya a világ, s benne önmaga megértése. Az emberi értelem eredeti természete szerint önmagára is irányul (reflexio) és önmagán túlra, azaz: **az ember nyitott lény**. Ahogy a rhapszodosz, aki, akár **különálló elemekből** varrja össze, alakítja egységes patchwork -ké mondandóját (ῥαπτω = varrok), nos, a filozófus is varróleány, ha úgy tetszik; **ÖSSZERAKÓMŰVÉSZ**.

Bár maga a világ rekurzív, azaz önhasonló, egy elemből kibomló, moduláris, mint az építőkocka, vagy a lego játék, a társadalmi, lélektani folyamatok oly bonyolultak lehetnek, hogy a szaktudomány nem tudja az Egy -ből levezetni.

A filozófia ilyenkor eszközszerű, a felfejtés eszköze. A felfejtés pedig nem összerakás. Az összerakás isteni, valamint inkább női, jin, de legalább: kreatív jellegű folyamat. A felfejtés, a dolgok boncolgatása, az analízis és mérícskélés már inkább tudományos jellegű, azaz jang típusú, behatoló, romboló, szétszedő, fallikus megismerési mód. Veszélye, hogy a szétszedett, romokban is marad. Ilyenkor a dolgokat újjá kell szülni, tehát megint jöhet Sophi, a phylo – Sophia, azaz a bölcelet szeretete (= nem érzelem, magasabb szinten a sokféleség elfogadása), aki **helyreállít**. Szóval jön Szofi, megigazít, ismét összerak mindent, hogy:

NE A RÉSZLETEK URALKODJANAK, ÉLEDJEN ÚJRA AZ EGÉSZBŐL ÁRADÓ HARMÓNIA

A helyreállítás a csecsemő ún. depresszív helyzetétől fogva működik (Melanie Klein - angol pszichoanalitikus iskola). Jó, jó, de mit állít helyre a csecsemő? Az anya (kozmetikusan, az eredet/isten) hiányát, a rossz anyával (nincs itt, nem szoptat, fegyelmez) szembeni jó anya képét. Mik a csecsemő primitív elhárító mechanizmusai? Hasítás jóra és rosszra (= a fanatikus, skizoid ember és bigott vallásosság pszichoanalitikai gyökere). Miért oly sok a depresszív filozófus? **A helyreállítási kísérletek a tárgyvesztést kompenzálják.**

A **filozófusi és művészi szimbólumképzés** ebből a tárgyvesztésből + a helyreállítási kísérletből származik. Én húsz[!] éve mondom, -Melanie Kleintől függetlenül-, metaforikus formában: a művészet és a nagy gondolatok (=felismerések) vérből, spermából és csontvelőből vannak. Itt kell megemlíteni az orfeuszi, **helyreállítási kísérlet** is.

Orpheus őrjöngő fájdalmában indul megkeresni Euridikét, de egy halottat hol lehet megtalálni?? Megtalálni nem, de helyreállítani lehetséges. Ahogy Melanie Klein mondja¹²: a depresszív élményben a csecsemő az átélt de fel dolgozni nem tudott gyász fájdalmában a szeretett tárgy (pl. anya) helyreállítására fejlődnek ki az ún. reparatív készletések.

Ezek a reparatív készletések –Melani Klein hipotézise szerint- adnák az alkotókészség, a szublimáció és szimbólumképzés alapját. Ezek a helyreállító tevékenység persze egyaránt irányulnak a tárgyra (Euridiké) mint magára az Én –re (Orpheus). A művészet eme lelki alapja némileg a gondolatok világára is jellemző, ha a filozófus nem szublimált birtoklási vágyból gyűjt gondolatokat, könyveket, egyetemi fokozatokat.

¹² H Segal: Introduction to the Work of Melanie Klein, Hogart Press, 1973 London

A világ, mint ahogy tudjuk kvantumfizikából, az indiai hinduizmusból és buddhizmusból: minden, **ami keletkezett elmúlik**. Minden, ami nem magától van (mint a tudat = isten), nem önmaga oka (causa sui, substantia), széthullik egykoron. A filozófia sem lehet végleges, mindig csak foltozgatjuk, átírjuk; a végtelen dekonstrukciók véget nem érő interpretációkhoz és új rendszerekhez vezetnek... A világ minden pillanatban kopik, csökken, előregedik, szertehull. Orfeuszról eleddig csak annyit értettünk meg, hogy Euridikét (pszichológiai nyelvjátékban), mint 'pozitív tárgyat' „helyre akarja állítani”, hisz' kedvese meghalt, Hádészben¹³ van. Elmegy Hádészba érte, de egy istennel szemben mit tehet? –Hát énekel! Örület, nem? Hacsak.....

.....Hádész nem a saját halálunk, azaz egzisztenciánk, így evilági fogalmaink, racionális tudásunk, társadalmi szerepeink (Ego) halála... s mi jöhet? Erről csak hallgathatunk (Wittgenstein) vagy csak egy **másik nyelvjátékban** lehet beszélni (kérlek, hallgasd meg Henry Purcell: Music for a while dalát). Orfeusz isteni dalnok, a kozmosz alaptörvényeit teszi dallá (érzéki alakba transzponált geometria!), Orfeusz isteni énekes. (Isteni = misztikus erő birtokosa, a teremtő erő tulajdonosa.)

Nos, Orfeuszról van egy mélyebb olvasata, hogy a dal, mint 'speciális beszéd' és megváltozott tudatállapot. És a fogalmin túli, tehát a **filozofálhatón, kifejthetõn túli non-verbális megértési mód**. Még valami: **Orpheuszhoz a kreativitás, a halálból életet teremtõ erõ is kapcsolódik**. A semmibõl (= nem-lehetbõl) lesz a van, és a van –bõl (lehetbõl) lesz a semmi (nem lehet)... Ez ma már tíz-tizenöt éve felismert kvantumfizikai tény, Dirac-tenger, kvázi részecskék, húrelmélet, flopatmenet, stb. irányába kutass tovább, kedves olvasóm. Ennek (helyreállítás/ megújulás, lét és a valamivé váló semmi) millió változata van, pl. a magyar népmesében forrasztófüvel, vagy az Élet Vizével kelti életre (helyreállítás) meghalt kedvesét a mesehõs. Ozirisz szétdarabolt testét és péniszét keresi Ízisz, hogy új életet leheljen isteni bátyjába.

Nincs mögöttem Platon, sem Heidegger, sem Jaspers, sem egyetemi tanszék, mégis, úgy gondolom, a **művészet és filozófia egy törõl fakad: a létmegértésben ott van a helyreállítási kísérlet!** Gyógyulást az életmód = gondolkodásmód ad!¹⁴

A művészet, a műben ott levõ bölcsesség a lélek (tudat, érzelmek) legmélyebb, orpheuszi rétegeit veszi célba. Orpheusz az '**utána járás**' embere, a METARENDSZERT (alvilági, szerelmi utazás -művészzel) **keresõ ember**. Mi is lenne Hádész? Mint a saját halálunk, oda csak énekkel mehetsz be...

...de ha csak racionális filozófusok vagyunk, vagy csak társadalmi szerepeink vannak – Hádész kapujában kutyaedellé változunk, Cerberuszt¹⁵ lakatjuk jól, semmivé hulló magunkkal. Miért írom mindezeket?

Mert a 'csak balféltekés' világ eltakarja a lényegét, a bennünk lakó ismeretlent, a jungi árnyékszemélyiséget, a fenyegetõ semmit, ami motiválja a gondolkodást, de a létmegértést, vagy a tõle való elfordulást. A **filozófusnak ismernie kell magát is, különben nem ismeri a törõközeget**, amin át a világra bámul.

A tudomány mindenben eltér a filozófiától, és jól gondolod kedves olvasóm, az egyiknek nem kell a másikra hasonlítani! A tudomány merõben más, mint a filozófia, objektív akar lenni,

¹³ (Hádész = a [1] Halál istene is, de a túlvilágon a [2] holt lelkek lakhelye is)

¹⁴ Errõl a lelki élet, az érzelmek a testi mûködésekre tett hatását kutató pszicho-neuro-immunológia tárgyalja: bizonyítja (létmód elemzéssel és életmódot, szemléletet változtató, ún. alternatív terápiák, [zeneterápia, logoterápia, etc.]).

¹⁵ Háromfejû kutya, az alvilág őrõje

minden áron, nem csoda, ha torzít. Az objektivitás kivon minden emberit (azzal, amit vizsgálok, abból kivonom magam, vele szemben állok: ob-iecta [ném.: Gegen stände]), ez egy makacs ideája, egyben módszertana a tudománynak (de nem mindenható). A tudomány túlzott szerepe elidegeníti és instrumentalizálja az ember világát, megszűnik a közvetlensége, a „mitsein” –ja. A tudat, hogy egyek vagyunk. A széttagolást az eszközök és az önző célok sokasága eredményezi. A tudomány dezantropomrof, nem emberközpontúan és pláne a vizsgáló személyétől nem befolyásolva szeretné a világ jelenségeit vizsgálni. Persze, hogy csak az 'ember nélküli' világot ismerheti –bár nem tetszőleges pontossággal. És nem csak az ember nélkülit, embertelent is, a politikához jól tud simulni a fejlődés, a tudományos, a falanszter = emberi érdek helyett, a gépek, a profit programja vezérlete gépemberek, a termelés és a politikai manipuláció érdekei.

A filozófia viszont eleve antropomrof (ανθρωπόμορφος = ember alakú), mert az ember saját szellemével (lógosz) kívánja, és csakis azzal tudja! az igazságot feltárni. Persze, a legantropomorfabb a művészet, ám ez fölöttébb kívánatos is, ami az ember önmegértésének eszköze, de ha „csak” kifejezés, nem lesz igazán mély is. Az objektív (el-tárgyasított, tárggyá redukált) megismerés mindig önkényes: elszakítani valakit-valamit a vonatkoztatási köreitől, rejtett összefüggéseitől –mindig hiányos tudás marad. A filozófia és a művészet **konstruktív**: össze-rak. Lásd az ezzel kapcsolatos szavakat: con –strucio, structura, cum –pono, compositio, co-existenia, vagy görögül szűsz-[sz]tazis, Mitsein, être avec (dolgoz együttes főnnállása). Fontos azonban az öntudatot, és önismeretet különválasztani, önismeret nélkül az öntudatos alkotás nem az igazsággal, hanem csupán az ego –val találkozhat.

A görög filein nem csupán azt jelenti, amit butuska docensek¹⁶ tanítanak: kedvelni (szeretni) a bölcsességet. Frászt! Ebben az esetben a φιλεῖν = 'szeretni' az alapattitűdre, a **világösszerakásra** = bölcsességre, de életmódra-értékrendre is utal. Ami nem iskola, nem tantárgy: **életmód**. A bölcsesség barátjának (= φίλος) lenni nem iskola kérdése. Az iskola nem okos, hanem szublimált erőszakszervezet, állampolgárgyár (első szocializációs-idomítási hatások). Jönnek a kockafejek, futószalagon. A filozófia, meg vallás nem is lehet más, mint **életfelfogás, a világ látása**, világnézet és életmód. Amikor a filozófia önmagamra is irányul, nem lehet pusztán tudás; ilyenkor a filozófia lámpás, felfedezi és értelmezi -a jungi értelemben vett- árnyékszemélyiséget. Önmagunk belső korlátait, és ekkor a filozófia (helyettesít be:) a felismerések = az önmegszabadítás útja. A belső korlátok felismerése is. Hogyne lenne életmód? Életmód, mint gyógyítás!

A filozófia minél inkább tudományos, annál inkább értéktelen, -mint filozófia. Máig téves képzetek vannak forgalomban a felvilágosodásról;

a vallás ellenében megerősödő tudomány a filozófiát is elkezdte bekebelezni, és bár **felvilágosodásnak** nevezzük, szellemtörténetileg –bár a tudomány valóban fejlődött- igazából a „siègle de la lumière” az **elsötétedés** időszaka!

A descarti; l'homme mashine, az embergép, az állati (a csak biológiai lény) ember többé már nem szellemi lény, csak egy hihetetlenül bonyolult állat, és az ember rejtett gépi mechanizmusokkal bír (kriptomasinizmus). Nem kérdés, mi, emberek, egyszerre vagyunk (1) biológiai lények, de (2) pszichológiai lények is, 'social animal', azaz társas állatok, és ahogy Arisztotelész mondta: zóon lógon ekhon, ésszel bíró élőlények vagyunk. Valóban, egyfelől „csupasz majmok” (Desmond Morris), másfelől igen is szellemi lények vagyunk. Ha descartes –nek igaza van, akkor az ember csak egy megfejtendő biológiai gép, (l'homme

¹⁶ Docere = tanítani. Ma: egyetemi, főiskolai tanári fokozat. (Fokozat, tehát nem odaadó tanítás. -Miért az a normális, hogy egy egyetemi előadás dög unalom? Miért természetes, hogy mások gondolatait csámcsogjuk, miközben maga a gondolkodás minimum kellemetlen, s a tekintélyelv uralkodik?)

mashine) és ez **halálos ítélet a filozófiára**, pusztá elmélkedés és spekuláció, ami az igazság(ok) közelébe sem érhet.

A filozófia a halál tanulásával kezdődik, -vallotta Seneca. A filozófusnak (is) le kell győzni önmagát, mint torzító közeget. Meghalni = meghalni tudni, a halálra (kapu/átmenet, az önmegtagadás, megújulás, [az előző] állapot megszüntetésre) képesnek lenni. Tudtad?, benevole lector¹⁷?, hogy Freud saját neurózisából csinált pszichológiát, Kierkegaard önnön szorongását tágította teoretikus rendszerré? Egyébként a filozófiában, maga az egyéniség messze fontosabb, mint a tudományban, mert a filozófiai gondolat: alkotó jellegű! Egy tehetségtelen 'okoska' lehet tudós, tehetségtelen filozófia szakosból filozófus nem lesz.

A Thomas Kuhn után a filozófiában nyíltan megjelenik a tudományfilozófia („bécsi kör”), ami visszalépés, mert a filozófia a tudományra akar hasonlítani: kisebbségi komplexusa van. Mint a pszichiátriának, ami a pszichológia torz, „elrovosiasodott” alakja. A tudományfilozófia lemond az egyetemes tudásról ez –a hellén értelemben vett- filozófia felszámolása. A filozófia is, miként a tudomány, dobozokban, paradigmákban tud csak gondolkodni.

Miért jött ez létre? Ahogy Jézus szavaiból **kötelező hit** majd a vallás által átalakított, majd feltétlen doktrína lett, majd, ahogy az egyházi interpretációk az egyetlen helyes értelmezést követelték meg maguknak, ahogy az inkvizíció nem tűrt eltérő értelmezéseket, a felvilágosodás -amit szó szerint ne végy, kedves olvasóm, lehet, hogy elsötétedés?- kora óta egyre erősödő tudományos paradigma, látásmód is inkvizícióvá hatalmasodott. A XX. századra a tudomány lett a (z új) vallás. **Uralkodó észjárás** és eljárási módozat, **már megint csak egy út van**, egész pontosan az egyetlen, tudományos út kényszere, s minden, ami nem tudományos, az „paradigma idegen” babona, misztika, ezotéria, mese, kétes hit és homályos vélekedés. Szakfilozófiák: Morzsák? Ebéd helyett?

GONDOLATOK –FÜNYÍRÓ GÉPPEL?

Amikor a **módszer** válik **uralkodó**vá a gondolatokon és a megismerésen az rugalmatlanabb, mint a rugalmasságot feltételező játék. Bátran mondhatjuk, a tudomány játék: aminek szabályai vannak, egyszerre mintha játék is, egyben szabálykövető, funkcionális, öncélú is – amikor nem szponzorálják, és... nagyrészt szerepjáték (eljátsszuk, hogy fontosak, kompetensek és tekintélyesek) vagyunk. A tudomány merevsége azonban nem enged meg gondolati gazdagságot, számtalan ötletet nyír le a szabály, a módszer és tekintély fünyíró gépe.

A filozófia igazi, azaz pszichésen igazi (gyermeki kíváncsiság, sőt, ártatlanság [szocializálatlanság?]) „mintha” játék: tegyük fel, mi lenne, ha ez igaz volna, most – játékszabályból– legyen így!, stb. A filozófus pimasz, mert olyat is kérdez, amire mások legyintenek, ezt hülyeség megkérdezni. A filozófia, ha művészién művelik, isten leutánozása: teremtés / teremtő játék / játszva teremtés utánzata. De ki vagyok én, hogy: mindig valamivel szemben határozzam meg a filozófiát?

A filozófia (számomra legalábbis) a **szabadság** „diszciplínája”, jól emlékszem a szocializmus vagy épp a vörös kmerek törekvéseire: személyiségek ne is létezzenek, **ne legyen egyéni vélemény!** Legyen minden **kollektív**, – és persze vannak, akik majd megmondják, hogy mi legyen, -a többiek a szent kollektivizmus eszméjébe fulladva: **ne gondolkodjanak!** A posztkommunista országokban a filozófia helyzete reménytelen volt, mert marxista-leninista tanszékek értelmezték át szabadon és garázda módon a korábbi filozófiákat. A rendszerváltás

¹⁷ kedves olvasó

nem igazán (igazán nem) sikerült, a kommunizmus megnyomorította a filozófiát is, a „burzsoá áltudományokat” is, a szociológiát, pszichológiát.

Ma meg kivégezték a filozófiát; a primitív bolognai rendszerben legfeljebb a master fokozatban lehetsz filozófia szakos. Addig „szabad bölcsész” vagy, ami mögött érezheted: e **korban semmi de semmi szellemi nem fontos, csak ami a profit** (= szublimált hatalom) szolgálatában állhat. Vajon milyen hatalom érdeke a gondolkodás és kultúra elhallgattatása?? A filozófia nem egyszerűen egy megismerési forma, „vidám tudomány” (Nietzsche), és a legkevésbé sem „szigorú tudomány” (fenomenológia, Edmund Husserl)! A gondolatok szabadságát és az emelkedett létet elérhetővé tévő ÚT.

KI BESZÉL?

Mi, tudósok, művészek, kukázók, koldusok és királyok, nos, mi; „mindannyian elbeszélők” vagyunk: a **tudós** leginkább 'epikus', **én-távoli** a története, legyen az történelem vagy atomfizika. Én-távoli, de nem én-mentes. Az én-távoli, epikus stílus kelti leginkább az objektív tudás benyomását is, illúzióját is. A politika és a **vallás** mondható '**drámainak**', mert agitál, **akcióba** kíván lendíteni. A '**líra**' a **művészet** nyelve, itt most abban az értelemben, hogy a 'líra' alkalmas a leginkább katartikus, **egynemű lét-élmény** előidézésére. A modern fizika tudja, nem létezik (nagyfokú, vagy) tetszőleges objektivitás; a vizsgálódás már egyben beavatkozás is (behatoló, fallikus megismerés). Nincs mese, a megfigyelő a megfigyelttel össze van kötve, a **különbség illúzió** –amiről a buddhizmus is beszél: māya: nem az (ti.: aminek látszik, aminek mutatja magát. Akkor mi fenét figyelünk meg? Mit akarunk megismerni??

*A végeredmény már nem fizikai, de filozófiai jellegű, a világ maga hullámtermészetű (minden energia!). A hullámtermészet pedig elsősorban a zeneművészet, és a festészet sajátja (a színek is rezgések, csak nem mondjuk pl. a sárgára, hogy a $\lambda=559 \text{ m}\mu$ [millimikron] hullámhosszú fény). Sőt, az is következik e „globális” hullámtermészetből, hogy a **világ szubjektív**: a megfigyelés (tudat) mikéntje és a megfigyelés eredménye között összefüggés van. A megfigyelés mindig a visszavert fény, (hullám, energia) alapján lehetséges. Ám épp e miatt nem lehet a megfigyelésem tetszőleges pontosságú, mert a megfigyelés pontosságához egyre rövidebb hullámhosszú fénysugár kellene. De a hullámhossz csökkenésével nő a frekvencia (energia), ami nem csak megzavarja a mérendő dolgot, hanem a nagy energiák akár meg is szüntetik, de legalább, erősen megzavarják pont azt, amit megfigyelni szerettünk volna. (Lásd erről Werner Heisenberg megállapítását: delta helyzetet [Δx] és delta impulzust [Δp] megmérni egyszerre képtelenség –a pontosság határa: $h/4\pi$ [h a Planck állandó, a görög delta: Δ a mozgásban-változásban lévő mennyiséget jelenti] Tehát: $\Delta x \Delta p \geq$ [nagyobb vagy egyenlő] $h/4\pi$).*

*A megismerés nem lehet pontos: abban a **megfigyelő már benne** van. A **tudat mindenhol jelen van**. A Heisenberg –féle határozatlansági elv újra a 'belülről ismerés' -meditáció, szemlélődő életmód felé fordítja tekintetünk, amiről a Védák, a Yoga, a Bhagavad Gītā és Husserl, a miszticizmus annyit szolt már.*

Az élet = együtt-lét. Lényege az együttlevés, összhangban levés, együttműködésben, egymásra hatásban (~KOegzisztencia, KOoperáció, KONSzonancia, KONtextus, harmónia (ἁρμονία = részek összeillése, egyetértés) szüsz –tazis (együttes főnállás) **hálószerű összefüggésben** lenni.

A világban nincs elszigetelt valami, dolog, entitás, jelenség. Így tehát, az ún. terminológiai zárttság, a körülhatárolás és definíció erősen relatív. Csak a mi, partikuláris tudatunkban van szeparáció. Lenni= együtt lenni= szün+ phónia –ban lenni. (Szümfóné= összhang, hangok [szólamok, itt: dolgok, jelenségek] együttese. [szümfóneo= összesúgok/összebeszélék, gör.] A

világ szóttes, egy szál kibontása (tudomány, részlettudás) a mintából (összefüggéseiből) izolálja, így lényegi összefüggéseiből szakítja ki, a vizsgált szálát (dolgot/jelenséget).

A filozófia elsősorban a **létteljességet** kutatja¹⁸, avagy részproblémákat az egészre vetítve vizsgál. Nem progresszív, nem fejlődik!, mint a tudomány, nem is hasznos, nincsenek gyorsan múló divatjai [tudományos nézetek, irányzatok], -a 'nem fejlődésből' látszik, hogy az alapértékekhez sokkal több köze van. Az újkori filozófiák a morzsák, a részletek filozófiája – ami önellentmondás. A filozófia ab ovo: egészséges volna. A szak-filozófia pozitivista, tudományimitátor, s mint ilyen, lefokozott tudás.

Több szempontú elemzés nélkül a filozófia egyfókuszú, (egy tárgykör], egy módszer) s mint ilyen minden, csak nem filozófia. Esetleg tudomány, ha mint teória/elv, divat-ideológia el tud szaporodni, mint egy sikeres kulturgén (mém), pl. a máig bizonyítatlan (de elfogadott) Darwinizmus. A **filozofálás rendszeres paradigmaváltogatás**, kemény agyi munka, referenciapontokat cserélgetni, esetleg ezek hiányában szorongani a referenciátlanság semmijétől. Minden evidencia porba hullhat! S jön a hallgatás...

Az emberi agyat, a tudatot, és a Te tudatodét is, kedves olvasóm, mindig uralni akarta valaki. Vagy a babona, vagy a félelem, vagy a hatalmas ego, vagy a vallás, vagy a szorongás, vagy a tudás magabiztossága. A politika és a reklám manapság a nap mind a 24 órájában uralni akarja tudatod! (Ügye nem hagyod?!) A filozófus meg autonóm gondolkodású (αὐτός = önmaga). A görög hagyományban többen is autokephalosz -nak, jó értelemben vett önfejlőségnek nevezték azt, aki képes volt önálló gondolkodásra, egyéni színekre, saját ötletre, világnézeti függetlenségre. -Épp ezért gyilkolták¹⁹ meg a filozófiát: mert hát milyen gazdasági hatalomnak és politikai vezetésnek kell az, aki nem áll be a nyáj közepébe, bégetve, ahogyan a többiek: beee- beee- beee??

MIÉRT NEM VETTE FELESÉGÜL A POLITIKA, SOPHIE –T?

A filozófia dolga az elrejtettből el-nem-rejtett csinálni. Az igazságot felmutatni (apofanszisz). – Tehát mit csinálni? Leleplezni – a leleplezés a filozófia dolga! Akarja ezt a politika? A leleplezés apokaliptikus hatású lehet (apokalümno = lerántom a leplet). Így a bölcsesség barátai (φίλος) nem a hatalom barátai. A hatalom manipulál, hazudik, elkábítja a tudatot, ugyan mit keresne az Igazság, a Hamisság birodalmában?

Az igazság nem kell az embereknek[!], így az egész teremtet áttáncoló Sophie a sarokba állt, önnön magának vont szűkebb kört. Az írástudók elárulták (Julies Benda) a szellemet, elkezdődött a specializáció.

Ez a szük-körü-be vissza-vonultság bizonyos értelemben a felelősség hárítása: nem akarja az Egészet, az Igazságot, csak kacérkodik. Magától Sophie –tól félnek, fetiszizmus van, elég a keble, a combja. De pars, pro toto (rész, az egész helyett). Ráadásul a hazugság és manipuláció a politika sajátja, az igazság a művészet, a filozófia dolga. A filozófia minden hatalomnak kényelmetlen, akár ellenséges. Úgy tudták Sophi vad igazságkeresését megfékezni, hogy a **filozófiát a tudománnyá tetté hasonlóvá**: a filozófiában éppúgy megszülettek a (követni kötelező!) tudományos játékszabályok és a specializációk. Így Sophi elerőtlenedett... Összkép helyett szilánkok.

¹⁸ Persze van történetfilozófia, vallás és művészetfilozófia (esztétika), léttan (ontológia), jogfilozófia, de én most az Egy –ért török lándzsát, nem a szétaprózódásért.

¹⁹ A társadalomba, a kultúrában már Hegel óta nincs jelen. Nem így Indiában.

A tudomány egyeduralma alatt nehéz a filozófiának –filozófiának maradni. Tehát –ahogy Hamvas Béla fogalmaz- a filozófia nem tudomány, hanem állapot: a bölcsesség [öncélú] szeretete. Szeretni Szofit. Phylo Sophia. És... minden filozófus nő, látásmódot, teóriát szül, gondolatokkal lesz termékeny, terhes.

Vigyázat, a nő itt nem fenotípust (megjelenési módot), nem gender –t (társadalmi nemi szerepeket), nem genitáliát (nemi szerveket), nem kromoszómát és nem is hormonokat jelent, a **jīn** ☯ működési mód, elv, **princípium**. A jang ☰ (rontó-bontó, erőszakos [behatoló], szétszedős, értsd: analitikus, leigázó) hangsúlyos világunkban ritka és ritkán eltúrt gondolkodási egyben létmód (a női elem mindent meghagy, önmagába enged/elfogad a férfi elem: elvesz).

KOGNITÍV TÉRKÉPEK

A filozófiák során hol az egyik rendszerbe (inercia-rendszer, paradigma, összefüggésrend, elméletek) lépünk be, hol a másikba, nem úgy, ahogy a biokémiával, vagy történelemtudománnyal van az ember. A paradigmák „gondolatpaloták”, bennük barangolva hol felülről, hol oldalról, meg részleteiben, meg felnagyítva látjuk a világot, azaz mit is csinálunk? Folyton meghaladjuk az előző paradigmát, a szellemi kaland meta-rendszereken át meg át, vezet (μετά = utána-utólag, túl, meghaladva, felülről reátekintve [magasabb rendű])! A nézőpont-váltás pedig a beleérzés, intuíció rugalmasság és az empátia –és a sokféleség (aspektusgazdagság!) alapiskolája. Részben ezért meaforikus a filozófia (Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger), mert a szigorú, jól definiált kijelentésekhez képes a metafora részben csak jelentésvázlat, részben önmagán túlmutató. Paradox módon jelentésvázlata ellenére többet mond, s mi több; **több referenciamezőben**, értelmezési tartományban is értelmes lehet, a metafora átvisz, átvihető (μεα-φερειν). Összekötő, ragasztó, rugalmas, többet mond!

SZEMÉLYISÉG

Az, akinek mindenre már egy eleve kész válasza van, nos, ő pajzsot tart maga elé, zárt kognitív falakkal védekezik minden más, kétség, új idea és érték életvitel ellen. Ez, innentől kezdve már nem filozófia, hanem pszichológia... A **pályaszocializáció** minták és belső hajlamok, motivációk 'belső, sorsforgatókönyv'²⁰ és értéképzetek alapján történik. Persze, nem is kevésszer a filozófia mögött egy túlműködő szürkeállomány (agykéreg, cortex cerebri) áll, sokszor szorongással, és ez a túlműködés nem ritkán a 'filozófusi szüntelen gondolkodás' sajátossága. A filozófiával, főleg a hideg, kristálytisza gondolatokkal sok filozofáló az **érzéseit hárríthatja**, -ez a filozofálás pszichoanalitikai 'alulnézete'. –A gondolatok pedig eltakarják azt, Aki Van. Filozófiaszakos hallgatóim között mindig akad neurotikus, aki spekulál, aki szobatudós, mintha az élethez „elvi” síkon, képzetesen közeledne. A neurotikus nehezen alkalmazkodik, még akkor is, ha ennek nincs külső jele. Belül csupa konfliktus. Tipikus neurotikus feszültségcsökkentő módszer, a „menekülés a jó és biztonságos tárgyhoz”. Ilyenkor a filozófia neurotikus mechanizmust [is] szolgál[hat]. A **kontrollálás** eszköze is, ami nem feltétlenül fizikai erőt (szorongó testépítő!), vagy biztonságos környezetet jelent. A filozófusok a belső biztonságos környezetet **készen kapott gondolatokkal**, merev, igaznak hitt elvekkel hozzák létre, vagy a **maguk igazságát** keresik. Magasabb szinten már **magát az igazságságot** keresik, míg ezt meghaladva a kevesek eljutnak oda, hogy igazság nincsen – csak igazságok lehetnek.

Még magasabb szinten a filozófus: ÉLŐ PÉLDA (vö.: az indiai vallási közösségek [sangha] tanítóival ācārya), mert a példánál hatékonyabb tanító a világon nincs. Valaha istenkirályok,

²⁰ Eric Berne

bölcsek: filozófus-királyok vezették a törzseiket. A vezetőnek nyilván magasabb tudati szinten kellett lennie, mint azok, akiket vezet. Ma ez ellenkezőleg működik.

KARIKATÚRA

A világ borostás, sok benne a férfi (jang) működés, az egyensúly eltolódásaképp egy halott világot hoztunk létre, egy elpusztuló bolygót, a másság üldözését és dominancia játszmákat. Nincs elfogadás, kegyelem, szelídség, álmom és gyengédség. Meghalt a költészet, a kommersz uralkodik. Nincs egyensúly ☹ a működésekben.

A szélsőséges férfi igazi macho, azaz kemény, de tulajdonképp érzelemszegény. A természet produkál szélsőségeket, ott van pl. az autista, rendkívül okos fiú, aki a leejtett gyufadobozból kihulló gyufaszálakról 4 másodperc alatt halál pontosan megmondja, hány darab. Ám agyának szociális központja sérült (nincs kontaktusteremtő képessége, tudatolvasása). Bonyolult tárgyakat használ, kirakja a Rubik –kockát, de magányába zárva él.

A férfi (szélsőértékként) autisztikus karakter. A női érzelem-gazdagság és nagy szociabilitás karikatúrája a Williams szindrómás kislány. Kettőig nem tud számolni, de a vadidegen arcáról magabiztosan olvassa le az érzelmeket, ki-kivel milyen szociális relációban áll? A létezés két polaritása. Sztereokémiai hasonlással élve, entantiomorf párok²¹. A **két nemnek eltérő az agyi huzalozása**, működése. Nem azonos a megismerőtevékenység módja. Orvosilag, még ugyan azon feladat megoldásakor is más agyi részét használja a férfi és a nő. Ha a megismerés egyoldalú, mint ma, csak jang, nos, az önmaga karikatúrájává válik. Ne feledjük, a világ komplex, ezért a komplex megismerés a hatékonyabb. De mivel a világ szubjektív, a világ megismerésével önmagunk isteni természetét ismer(het)jük meg.

EGYENSÚLYTALANSÁG

A jin és jang a pedagógiában és a kultúrában nyeri el aszimmetrikus voltát. Nyugat iskolája erősen „porosz”, balféltekés. Ez fokozza torzó-ember létünket. Az agy részei nem egyformán érnek, a jobb félteke valamint a féltekéket összekötő corpus callosum hamarabb érik, mint a bal agyi féltekénk. (Az óvodapedagógiának ezzel számolnia kellene.) Koránt sem mindegy, melyik féltekét fejleszti (egyoldalúan) a pedagógia és az élet. A jobb félteke NEM LINEÁRIS, az egész megragadására és az egészséges képalkotásra sokkal jobban alkalmas. Az objektív, racionális gondolkodás (bal félteke) nem lehet abszolút, mert a féltekék egymást befolyásolják, így tudományos tények, filozófiai koncepciók elfogadásakor is vannak szimpátiák, ellenérzések, azaz nem tisztán racionális impulzusok. Sőt, a schizophreniával kapcsolatos kutatások mondják, hogy a bal félteke a [számára hozzáférhető] adatokból sokszor tud logikusnak, helyesnek tűnő elméletet kovácsolni (paranoid tünetek, racionalizáció). Ráadásul a jobb féltekében rejtve maradt érzelmi nyomok a tudatosulás esélye nélkül befolyásolják a bal félteke kognitív munkáját.

A HAGYOMÁNY SZAKADÁSA

A tanítás ma semmiben sem hasonlít arra képzési/nevelési/fejlesztési módra, ami volt valaha; a pedagógia az ifjak vezetése volt (παίδος = gyermek/kicsi, ἄγωγή = vezetni). Ez régen is rabszolgamunkának számított (a tanárok művelt rabszolgák voltak, ma is azok, csak a múlttá a műveltségük), de szigorúan egyénre, kiscsoportra szabott. Nem információt tanítottak, hanem gondolkodni. Micsoda különbség!

²¹ Tükörképek, hasonlóak (össze + mérhetőek, szüm + metrikusak), de nem minden tükörkép fedi le önmagát.

Gondolkodni tanulni azonban nem veszélytelen, az önállóan gondolkodókat nem lehet CSAK tudatlan fogyasztóként és CSAK választópolgárként manipulálni...

Gyerekeinket régen nem mi neveljük, hanem odaadjuk a társadalomnak, hogy programozza a 'kis buddhát' kénye-kedve és hatalmi szükségletei szerint. Mivel a filozófia önprogramozásra is nevel, a programozók számára ez felettébb kényelmetlen. És mivel ma képernyőn, egyben a torzító médiumokon nő fel a tömeg... a filozófia elvész. Pedig funkciója ugyanaz, mint régen, a filozófus: **kereső ember**. Ilyetén módon a művészethez hasonlatos, a műsák (és a zene) kifejezés a **keresők**ből (μάσαι) eredeztethető. A tudás (= átfogó tudás = bölcsesség) és a harmónia keresése. És persze egyfajta világlátás, látásmód. A művészet nem áll messze a filozófiától, bár a filozófia alaposan kisémmizte a művészetet, az esztétika nem igazán tett neki jót, mégis a hasonlóság mindig látható. Számtalan vers, kép a maga szimbolikus-allegorikus mivoltával filozófiai **kérdéseket** vet fel, vagy állást is foglal.

ALAPMÓDSZER

-Kérdéseket? Nos, igen, a filozófus már csak azért sem 'normális', mert sokat is, furákat is **kérdez**. No meg olyanokat is kérdez, amit más sose kérdezne; a kultúrában adottak a tabuk és evidenciák. Amikor megkérdezi a gyerek, anyúúúúúúú, hol voltam, amikor még nem születtem meg? Nos, erre mondjuk, hogy hülye kérdés, vagy hogy ez nem kérdés. (Tessék mondani, ki mondja meg, mit kérdezhetünk?? Márpedig megmondják...) De a filozófus csak tovább kellemetlenkedik, ha nem kérdezne, nem lenne **kereső ember**, a maga naiv, gyermeki lelkével, de azért nagyon is okos, több, logikus ösvényt és többfajta logikát követő utat is bejáró agyával. A kérdés az olyan, mint egy geológiai feszültség, törésvonal árok, repedés, a felszínre hozás eszköze. Mivel 'gondolkodni' a szüleink, az óvoda meg az iskola hülyeségei egyoldalúan és érdekmotiváltan tanítanak, nem a cogito ergo sum –ből kell kiindulnunk (Descartes). Bár igaz, ha gondolkodom, vagyok, -ha nem lennék, nem gondolkodhatnék. Ám a dubito ergo sum is legalább annyira fontos, a **kétkedés** a hirdetett evidenciákban és ideológiákban, vagyis a **szkepszis** is filozófiai módszer.

LELKI ALKAT

Mondhatni, sziszüphoszi... A filozófusnak –bizonyos értelemben- muszáj „gyerekesnek” lenni, meglepődni tudni, sőt: „hivatásos kíváncsiskodónak lenni”. Állandóan nyitottnak lenni. Ez a tudományban sem rossz, de ott az új mindig gyanús. A méricskélés meg erény. A prof (α-hím) folytonos elismerése is....

A filozofikus alkat pedig nem hódolni, kutatni akar (kíváncsi). A filozófus soha nem ér az „örök feladat” végére, **megismerni az embert és dolgait**. Még a régi evidenciákat is: újra meg újra: újragondolni szükséges –ettől sziszüphoszi, nem lehet a végére érni. És ez válasz az agnoszticistáknak, a világ megismerhető. Persze, e megismerés végtelen. A világ, tehát [befejezett aktusként] nem ismerhető meg. Inkább: a világ folyamatosan kutatható, befejezett megismerésről szó nem lehet, -és mégis van megismerés.

A **párbeszéd** (stoa poikilé, peripatetikus iskola) leginkább a filozófiában maradt meg: a világban a jelenségek, tudományos tények között KERESZTKAPCSOLATOK vannak! Az összeköttetések miatt eleve nem lehet lineáris gondolatmenetet követni. Eleve nem lehet Ockham borotvájával lekaszabolni minden okot és valóságos és lehetségeset, és **nem** lehet mindig csupaszra redukálni a teremtés dolgait, mert azok eleve egészegesek, emergensek: irreducibilisek. A tudós fajta redukcionizmus azonban megháborította az embereket. A [gondolati] kanyarulatok követésében pont a séta (agy – tér interaktív hatása miatt) segít. A más tudományterületbe történő eltávolodások, kitérések után, mindig visszatérünk (ritornell, a gondolat főáramához [lám, ez milyen zenei, téma, variációkkal]). Ez ingamozgást, ciklicitást, periodikusságot, jelent, és magát a periódust, (perí + ódosz = körüljárni) is. A párbeszéd szépsége a periodikusság, a dolog/ a tárgy/ alapos körben járása, **több perspektívából** való szemlélése. A párbeszédet (levelezéseket, szün-pozionokat) valaha a tudomány is ismerte, de ma már nincs párbeszéd, még annak mímelése sem.

A beszélgetés, olvasás és zenélés fejleszti leginkább az agyat! Iskoláinkban nincs párbeszéd, egyetemi óráimon rendre csodálkoznak a hallgatók, ha kérdéseket teszek fel, ha egyenrangúnak kezelem őket. A beszélgetésben másképp működik a logosz, az érvelés fejleszti a gondolkodást és elfogadásra, türelemre nevel minden alternatívval szemben. A beszéd még a „néma” jobbféltekéből is előhívhat értékes tudattartalmakat, azért rendkívül fontos a sejtés, az intuíció, a nem-lineáris kirakójáték –már megint a jobb félteke, jin jellegű működés.

Valljuk meg, a tudomány igen autokratikus, de nem csak tekintélyelvű, hanem tekintélyföltő szakma is! A filozófia nem is tehet mást, mint beszélget, és viták, polémiák, diskurzusok folyamán **bonlik ki**, az eddig el-rejtettségekben lévő. A **párbeszéd** (értsd: itt nem lehetsz autoriter, ugyanazt több szemszögből, sőt, több élményből [egzisztenciák, hangulatok – Gestimmtheit/Stimmung] muszáj exponálni) nem csak igazságos, demokratikus, hanem **nélkülözhetetlenül szükséges munkamódszer**. És minő intellektuális öröm, értelmes emberekkel, értelmes témákról értelmesen beszélni. Megélni azt, aminek e bolygón az embernek adatott, az: Értelem.

A tudományban sok a lábjegyzet, mindig egy nagy, tekintélyes és már elfogadott előd mögé bújunk, hivatkozunk, védekezünk, bizonyítunk. A filozófiában is elszaporodtak a lábjegyzetek, de eredetileg sem hivatkozni, sem verifikálni nem kell téziseket. Egyébként Sophie könyvtárszobájában nehéz jól hivatkozni: pl. a szép más Sopenhauernél, mint, mondjuk Platónnál.

NYELVEK

Hülyeségeket, meg furcsákat mondunk. Amikor azt mondom, 'a szép a töredékes embert egészegessé teszi', még érthetnéd, pedig röviden „ütősebben”, így tanítom: a szép az egészszé tévő szimbólum. Ez első pillanatban érthetetlen. Vagy egy olyan mondat is fura, pl., hogy a művészet a lét újragondolása. Furcsa szavakat használunk, de én most nem igazán a szaknyelvről beszélek, hanem hogy a 'filozófus gügyög', új szavakat, 'neologizmákat'²² talál ki, mert érzi a **nyelvbe zárt létezés szorítását**. Ezért újszerűen használja a nyelvet. A halál, az emberi egzisztencia megszűnése –vélekedik az átlagember. Pedig a halál: kapu. Átmenet. Na, ilyen esztelenségeket mond a filozófus. Sőt, ilyet is: a halál = születés. Bizony, első látszatra a filozófus mind bolond! Ráadásul egyszerre **több nyelvjátékban** kénytelen otthon lenni, mert a szubsztancia majd' annyiféle jelentéssel bír, ahány szerző foglalkozik vele.

²² Pszichiátriai szakszó, skizofrén betegek nyelvi újításai –sajnos értelem nélkül.

A terminusok sokszor nagyon szigorúak és jól definiáltak, ám a modern filozófia újra allegorikus, Pl. Gadamer-nél, Heidegger-nél. Az allegorikusság annyit tesz, amikor valamit szavakkal lehetetlen leírni, akkor 'képes beszédben' fejezi ki magát a szerző (ἄλληγορία: allósz = más/idegen, ἄγορεύειν = beszélni). Pl. Heidegger (a műalkotás eredetében) beszél a Föld-ről, az Útról, stb.).

A másik probléma: az idő. Amikor Arkhimédész azt mondja, az őselem²³ a víz, nem értjük. Azt hisszük, ő hülye volt, vagy az ókori elme gyermekded. Majd, mikor ÚJRA–FELFEDEZZÜK az ún. víz típusú részecske –terjedést, ahogy az elektron, mint egy pörgettyű, körbe rezgi a saját tartózkodási valószínűségeit. (A tóba dobott kő szemléletessége.) Kitioni Zénón szerint a négy elemből a tűz a legfontosabb, mert ebből differenciálódnak újabb tulajdonságok (elem = jelleg, működési elv, és nem konkrét tűz, konkrét víz, stb.) És lám, ismerünk tölcészerűen kitérő gyűrűket a geometriában, mely egyben létező kvantumfizikai terjedési forma! A végtelen, mint arkhé, Anaximandrosznál is felbukkan, ez a kontinuum–számosságtól a hiperfelületekig (Möbius szalag, Klein kancsó), a Mandelbort halmazig ismert. A 'semmi és valami egymást teremtik', e [jin–jang] filozófia a modern tudományokban a Kalaby–Yau alakzat (bránelmélet) az ún. flopátmenet, végtelen görbületek, melyben létre jön a semmi, majd egyből megjelenik egy rezgő szuperhúr szakasz. Nos, a probléma az idő, a nyelv nem lehet ugyanaz, mint ezer évvel ezelőtt; értelmezése pedig nehézkes. Ha értenénk az elődöket, leborulnánk, mert semmit nem tettünk elődeink nagyszerű felfedezéseihez.

Ne értékeljük túl a szavak világát, mert a világnak csupán 1% -a szavakkal, fogalmakkal lefedhető. A többi 99% a nonverbális megismerés számára adott. „Amiről pedig nem lehet beszélni, hallgatni kell” (Wittgenstein), avagy, arról a művészet nyelvén kell szólni. –Miért?

A világ egészségesebb leképezése egyszerre igényli mindkét agyi félteke munkastílusát, azaz „biológiai látásmódját”. Ezért tanítottam akár meséket, indiai tanmeséket, és igen gyakran használtam metaforákat. Megelőztem korom. Bár a metaforák miatt a természettudomány szakos hallgatók állandóan kritizáltak, a metaforák nem precízek, jelentésük nem definiálható tetszőleges pontossággal. Elvárták; én alkalmazkodtam az ő „balos” agyi felfogásukhoz. Nem! Mivel a **metafora** egyaránt hordoz **képi-érzékszervi** elemet, de **érzelmi** töltést is, mindemellett **szóbeli** is, ebből következik; több síkon hat, biológiailag, a metafora több agyi központot involvál. Tehát, amiről beszélünk, az sokszínűbb feldolgozást nyer. Persze, a nem bölcsész szakosok ragaszkodnak a beléjük nevelt és idomított reflexeknek; egy szűk úton járni. Ám a filozófia, miként az agy: integratív, nem hogy nem 'egy utas', eleve több utat igényel.

TÁRSÁK

A filozófia szorosan és sokáig kötődött a valláshoz és a művészetéhez. Legősibb forrásaink a Védák és Upanisádok (India). A vallás azt mondja: nem hús és vér vagy. Az ember szellemi lény. A művészet (igen, a művészet nem elsősorban kifejezés) és filozófia ugyanazt akarja, használni a szellemét. – Mi végre? ÖNMAGUNKAT MEGÉRTENI. Az értelem a 'más-létre nyíló' természetű, mondhatni eleve ilyen a természete. Potencialitása. Csúnyán kifejezve: a MÁS-LÉTRE NYÍLÓ intellektus ontológiai potencia. Nnnna, ennyit a szaknyelvről.

²³ őselemek, arkahi –a görögben ennek csak többes száma létezik. –Vö.: a világegyetem fizikai állandóival, erős antropikus elvvel.

De a lényeket érted kedves olvasóm: az előbbieket fényében nem élnek emberek e bolygón, a tömeget csupán szocio-kulturális másolatok, indigó-lények alkotják. Asszimilálódnak, nem önmaguk, kívül vannak önmagukon. E nem gondolkodók nem használják a más-létre, a megértésre, egyáltalán: a létmegértésre irányuló értelmüket.

SZÖKÉSBEN

Az átlag, ki élvezetet és biztonságot keres, nos ők áfát remekül csinálnak, olcsón vesznek, és drágán adnak el, fufangjaik halott papírok gyűjtésében merül ki, amin hatalmat, szerelmet, meg tárgyakat, de értsd: **póttárgyakat** vesznek... és... valójában nem is léteznek. Ilyen kontextusban a filozófus csupa negativitás; disszidens, deviáns – mert nem követi az illúziók és a képmutatások világát. A filozófus biz' elhajol (deviatio) az átlagos vélekedésről, elhagyja a koinét (az átlagosok nyelvi/ etikai közösségét), el-különbözik a hazugságok és hétköznapi dolgok világától, ezért mondtam, hogy disszidál. Tehát: a **filozófus szökésben** van – elhagyja a statisztikák és valószínűségek porszürke világát.

EREDET

Sophia a keresztény kultúrkörben az Isteni bölcsesség (hokhmá, sophia) allegorikus-szimbolikus alakja. Gyakran **hitbölcsességként**, azaz **Pisztisz-Szófia** -ként beszélnek róla. Ám a fallokrata tudós férfivilág a női princípiumot leginkább szexualitásában és anyaságában akarja látni... Hit mellett a Bölcsesség már az ókeresztény – gnóosztikus²⁴ hagyományban is erősen jelen van: ez nem a 'részletek tudása', nem szakismeret! A hitbölcsesség ma vallásos fogalomnak imponál, pedig ettől sokkal több: a többszintű, **sokcsatornás megismerés**, tantrikus átélés, meditáció, NEM CSAK egy fajta ismerési mód[us]. Sophi divatjamúlt, a tudomány éppolyan diktátorrá vált, mint valaha a katolikus egyház, nincs hittudás, csak objektív tudás van, a hit, az intuíció ki van rúgva. Többé nincs reá szükség.

Sophi valaha a SZELLEMI LÁTÁS szimbóluma, a teremtő bölcsessége volt. Az egysíkú és egydimenziós kvantitatív ész, a spekulatív ész, az absztrakció elhomályosította Sophi arcát. Sophi első jelentése, hogy a tudás és szellemi gyönyör a szellemi lét sajátja, az igazi tudás, és nem felszínes gyönyör magában a Teremtő Energiában van.

Sophi „második jelentése” a megváltáshoz asszociálható: hit. Sophi harmadik portréja a „hütlenség” allegóriája. Sophi a teremtő nélkül teremt, szűznemzése (parthenogenezis) nem igényli a mennyei Atyát. De... mi maradjunk a látásnál.

Sophia a fényt is jelenti –allegorikusan. Négy angyal Négy Fényt véd és tart fenn; Harmozél, Óroiaél, Davithe, Éléth, mely fényekhez még három Aión²⁵ tartozik. Ezek –többek között– Igazság, Forma, Értelem, Szeretet, Béke, Tökéletesség és... Bölcsesség (Sophia).

A gnózisban Krisztus nem csak az Emberért testesült meg, hanem az elveszett és esendő Pistisz Szófiát is a felsőbb aiónba [13. égi térség] kívánta visszavezetni. Nekünk itt elég annyi, hogy a filozófia célja nem a tudás maga, hanem az öncélú és életlen át tartó filozófálgatás, valamint: a felismerések adta impulzus, hogy a „13. aiónba” menjük fel, az alant elhelyezkedő anyagi lét fogságából. Ez az ősi cél nem a filozófia mai értelmét/ jellegét jeleneti, nem szakdiszcíplinát.

²⁴ Vö.: Phaidrosz, állam (Pamphüliai Ér), Timaios és Kritiasz párbeszédei –Platón [Minden tudás anamneszisz, és igenis van reinkarnáció {a Tudat formái/ megjelenései változóak}]

²⁵ Változó jelentésű szó, idő/ kozmikus korszak, életkor, tökéletesség.

Mára a filozófiának leginkább a: 'nem szemmel látás' művészetének kellene lennie. Látni a világot nem ugyan az, mint hallomásból tudni. A látás és meglátás, rálátás nagyon fontos jelzője a filozófiának (persze hagyomány és tekintély itt is van). **Rálátni** valamire, csak fentről lehet, térképszerűen EGYSZERRE LÁTNI azt, amik összefüggnek (fogalmi-módszertani polifónia, a világ holografikussága, holisztikus törekvés) egymással. Éppen ezért... az óráimon nem tudást, hanem, egyfajta „**gondolatok uzsonnáját**” ültük meg, pedig **nem csak** a filozófia szakos hallgatók látogatták azokat. Sőt, számomra a legnagyobb siker az volt, ha filozófiai érdeklődést tudtam felkelteni biológusban, fizikusban, matematikusban.

Tudniillik; az igazi tudás nem szaktudás (szilánkok, a részletek tudása), az igazi tudás holisztikus, mindig **egészlegességre** törekszik. Ha a filozófiai ÉS a művészi 'láttatás' fogalmába a kép is beletartozik, nos, akkor a képben a tájék/környezet/táj/vidék (Gegend), tehát a kontextusok, a **perspektíva** is bele tartoznak. A gondolat és a kultúra tér-nyerés (Räumen, a heideggeri értelemben), mely az ember értését és e világ belakását szolgálja. A lényeg, a filozófia lehet filozófiai a művészetben is; a létbe való bepillantás (Ein-Blick). Ez messze több mint a beszéd, mert a mondás, már (kognitív és nyelvi) reakció (Gegensage), „csak” viszonzás. A filozófiának, helyesebben a megragadás stílusának inkább képi[es]nek, meghökkentőnek, eredetinek tanácsos lenni (vesd össze a keleti filozófia kóan -jával, tanmesékkel), az élettelen műszavak nyelvjátéka inkább elfed, mint amennyire megengedi a létező szembe-ötlését (Er-äugen).

Maga Heidegger mondta, az „egészében (EGÉSZÉBEN) vett létező elrejtettsége sosem csak utólag, hanem a létező, mint annak csak **részleges** megismerésének következménye jelentkezik.” (in: Költőien lakozik az ember) Az ember a világban-levését nem csupán megpillantja, [passzívan] nézi, hanem **felméri** (vermißt, ógörögbe: γῆ). Ami, úgy-e?, aktív, feltétlenül körültekintő, ám egyúttal ön-reflexív (saját-helyzet szemlélése) is.

A filozófia –alapjában véve- poiétikus lenne (alkotva megismerés - Arisztotelész). Hölderlin zseniálisan tömören mondta volt: „Költőien lakozik az ember”, hát nyilvánvaló, hogy regényeket, színműveket, filmeket, de még zenéket is: filozófiai üzeneteik miatt tiltottak (és fognak tiltani) be. Ami meg a képet, de a nem szem által való látást illeti, ez maga az ész alaptermészete is, alapirányultsága is (az ember nyitott lény). Platón óta az [é]idea²⁶ a jelenvalóvá válás (ouszia) aktusa. Tehát –a filozófia, még inkább a filozofikus létmód- nem csak Diké (az igazság Istennője) győzelméről szól. A „filo” nem is episztémé, ismeretrendszer. Nem [adatok] tudás[a]. Akkor mi? Gondolkodni tudás, a modellalkotás – újraalkotás képessége. A modell szó fontos. Mert a modell egész, integráns. Akkor a filozófia nem főnév, hanem ige: tudni bölcsnek lenni. *Vallomás:*

Mint zeneszerző is, és filozófus is, MODELLALKOTÓ vagyok. Szeretem értelmezni a tényeket, valamint szeretem az értelmezést – újraértelmezést az önálló gondolataimmal ötvözni: tehát mániám a STRUKTÚRAÉPÍTÉS. Mániám az igazság keresése is, s bár nincs garancia, hogy minden következtetésem igaz, ám az invenciók (ötletek) feltétlen értéke, hogy megújít, és a modellalkotással is tanulunk, fejlődünk, ellenőrizzük, de fejlesztjük is magunkat.

A létmegértés feltételezi, hogy megértem korlátaimat és lehetőségeimet, de „modellt” teremtek. Ám ez nem csupán önismeret, az értelem: létadottság.

²⁶ A gamma (Γ) mára lekopott, az ide jelent: képet, alapötletet, sémát, tervet, elképzelést, tökéletes elő alak -ot egyaránt.

A létmegértés a teljesség megértése, össze vagyunk kapcsolva az egész világgal. Ekkor már a mű-alkotás, teória, nem félelemből, és/vagy a disszonancia feloldási kísérletéből születik, hanem: áhítatból.

A létfeledés korában, azaz a technika és „varázslatos egyben piszkosul uralkodó technológia” korában, az új vallás (a tudomány) korában azonban már nem tudunk arról, hogy a lét **középpontja egy** (a világegyetemben nincsenek felszabdalt és holt²⁷ terek, *szkizoszférák*²⁸).

A paradigmák, tudományos divatok és specializációk szilánkjai egy szilánkos világot sugallnak. Minden mindennel összefügg, a világ –zeneien szólva– akkord. Hangzat, akkord, mint *accordare* : (dolgoknak) összhangban levése. Az ember meg szellemi létező (nem javak termelője, nem is a javak fogyasztója, robotoló munkás, vagy alattvaló), az emberi értelem: létadottság. Így a szellemileg érett ember paradigmákon át, világszemléletre, a világ-egész látására törekszik –kell, hogy törekedjen.

Ma mindenki magányos individuum, szkizoszférákban, széthasított és elválasztott szellemi-kulturális és szociális, valamint valós térben is (temető, szülőszobák, elfekvő, az alacsonyabb társadalmi rétegek számára nem látogatható terek, öncélú, elhatárolódó intézmények) széttagolva élünk. Pedig a VILÁG; EGYETLEN, GIGANTIKUS HOLOGRAM. A **tér nem helye** valamiknek, hanem a lét és létezés kozmikus színpada. Már az agyunk is hologram (parallel és analóg helyek az idegi működésben, többszörös ingerfeldolgozás).

Tudománytörténetileg a tér és hely Galilei óta kezd szétválni, pszichopatológiailag pedig tér és hely a szkizofréniában cserélődik fel, ill. zavarodik össze. A tér érzete depresszióban²⁹ is sérül: a tér széttörik, sőt, az egyén helye eltűnik a szociális, mindennapi térből. A tér a pozitivista tudományokban (nagyjából Descartes -szel kezdődően) szakítottak el magától az embertől. –És ma? Nem maradt tér az ember[i] számára.

A TUDÁSVÁGY OKA

hasonlóképp, mint a műalkotás oka, szintén tragikus. (A művészet és tudás, hasonlóan, a **helyreállítási kísérlet**ből, -mint amilyen a csecsemő, tárgyvesztésre adott reakciója³⁰ -származik. Vagy az emberi ek –sztázis, a létbe szakadás figyelj, az Egyből való ex azaz kiszakadás, az Egy [isten?] elvesztése Mert bizony, nem azért születünk, hogy tudjunk. Hanem, hogy kompetenciákat, felségterületeket és hatalmat, **szublimált hatalmat** (tudás, pénz, dolgok és adatok gyűjtése) szerezzünk. –Na jó, de akkor miért ez az egész?

Muszáj tudnunk, a tudás is lehet ✕birtoklás, ✕menekülés, ✕kábítószer, vagy ✕kompenzáció! Nos, néhány gondolatot hadd vázoljak, a részletező okosság ellenpontjaként.

Az embernek a **gondolatokon túli** kozmikus én –t kellene megtalálni. Jung írja, a lélek (végső megfigyelő, a Tudat) akkor is lélek volt, amikor még nem volt én. Mert az ÉN mindig EGYÉNI TAPASZTALAT, egyedi lét. A LÉLEK, KOZMIKUS természetű.

²⁷A Nyugat társadalmi berendezkedésére az elválasztott szellemi, képzetes és valós terek, a széttagolt, specializálódott területek, összefüggésektől lecsupaszított világkép jellemző, folyosók, kerítések, elválasztott kompetencia -területek, jogi illetékességek, stb. A lényeg a többé nem átjárható tereken van, a társadalmi lét nem átlátható, nem egyszerűen széttagolt, hanem szegregált, választó falakkal és útvesztőkkel felszabdalt tér.

²⁸Az elnevezést a földfelszín kutató, s ennek geometriáját kereső Christopher Scholz (New York, Columbia Univ.) -tól kölcsönöztem. A szó (földfelszíni) repedések és törésvonalak, barázdák azaz elválasztott terek, dimenziók fogalmát jelenti, ám ennek tudományelméleti és szellemi analógiája bárki által belátható. Nem látjuk az egészet, törésvonalak mentén, akár falak között élünk.

²⁹A világ depressziós, a beszűkülés és lenyomottság állapotában van. A potenciák beszűkítése miatt.

³⁰Melanie Klein, *Infantile Anxiety Situations Reflected in a Work of Art and in the Creative Impulse*

Tehát az egyéni tudaton/tudáson, tapasztalatokon túli, MINDEN LÉTEZŐVEL való teljes EGYSEG-TUDATOT kellene megtalálnunk.

Ez a buddhista és krisztusi, részvételtjes szeretet (agapé) állapotán keresztül vezető út. A diabolikus megkülönböztetést fel kell adnunk!, különben a tudás a végtelen és reménytelen analízis, és adattárolás. A KILÉPÉS (ek-sztázis) eszköze a bölcsességen (≠tudás) való felemelkedés, a vallásos áhítat és zene = NEM FOGALMI ÉS NEM SZÓBELI, ultraverbális élmények. Ezt célozták a sámán kultúrában használt tudatmódosító szerek is, melyek reverzibilisen és enyhe fokban gátolták a tudatspektrumot szűkítő, túlzott agykérgi (kortikális) aktivitást.

A tudás/tudomány/éber-rationális tudat merő kompenzáció. A luciferi működés eredménye (Lucifer, bár fényhozó [lux, lucis = fény] ördögi, a másik, az ösztönös oldal az arimáni minőség). Azt nem állítom, hogy a tudást teljesen dobjuk el. Nem erről beszélek, hanem, hogy mennyire éhes ez a kor a TRANSZ – RACIONÁLIS, nem verbalizálható EGÉSZ-ÉLMÉNYre.

És ez nem tudás, hanem élmény is, meg kozmikus identitás. Tehát nem tudás, hanem **tudat**. Én a vallás és a zenei, preverbális–ultraverbális élmény szemszögéből közelítek az ilyen 'metatudathoz'. Tehát a gondolatokon túli, saját isteni lényünk felfedezéséhez. A zenéhez (a speciálisan nyelvi meta-nyelviséghez) visszamodulálva Orpheusz világához érünk, azaz a szavakon túli (innen) világhoz. Orpheusz lanton játszott, a lélek húrjain, még a halottak világába is betérhetett (kollektív tudatalatti). Ezért tartom az Orpheusz mítoszt elsősorban a tudatalatti/ ösztönös, -s nem annyira a zene- mítoszának.

A nyelv eseményszerű, a látás a totális látása, a bölcsesség ezért látás, a tudás inkább nyelviség. (S a zene?) A nyelv sajátos is, és sajátta (Ereignis) tesz (Novális, Heidegger), elhatárolódik és bekebelez:

a nyelv veszélyesen (illuzórikusan) mutat meg, veszélyes, mert csak átalakítva, önnön, sajátos nyelvi törvényeitől vezetve 'mondás a világról'.

KÉTFÉLE TUDÁS

-igazából nincsen. Változtathatók modalitást, érzékeket, szimbólumokat, megismerésem lehet érzéki-esztétikai (intenzív –Lukács György), vagy „tisztán” intellektuális (extenzív megismerés –Lukács), ugyan arról a valóságról van szó. A filozófia ezt a nézet (dolog) és a nézőpont (aspektus) helyességének, elfogadottságának (ehhez elég akár a buta hagyomány, szokás és tekintély is!) problémájaként ismeri. Ugyan az –ezer alakban. Ja, de ezt már 4 000 évvel ezelőtt egy gnosztiszeológiai, ismeretelméleti problémának hívták a Védák –mégpedig **māya** néven. Māya = **nem az**, köd, fátyol, illúzió.

Orpheusz visszaköszön a platóni barlangban (az 'el-rejett igazság'). Értsd; a barlangban (sötét ösztönök, primér létmód) való jártasság (ἡ ἐχρησιστοφία) ~ az ösztönös = nem tudatosult világ, [és a jungi értelemben vett árnyékszemélyiség] mely sötét és érdekes, de rémisztő is lehet egyben.

Míg az ideák keresése, azaz a tulajdonképpeni „dolgokon túlmutató gondolkodás” a [platóni értelemben vett] φιλοσοφία. Ma már arimáni (ösztönerők) és luciferi (intellektuális), racionális, transz-racionális és irracionális tudásformákról beszélünk.

Ne feledkezzünk el Orpheuszról – Platón tükrében: a filozófus, ha nem is idealista, de mégis az ideákra tekint, de legalább **keresi** (μῶσα). Ó, már megint a mûzsák etimológiájához érkeztünk, mûvészet és filozófia. Egyben biztos közösek, **kereső emberek** mívelik.

Zene (mûvészet) és filozófia: nem disciplina, hanem; ars = mûvészet. Ami: ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, azaz: az erényről (a görög aretész, a latin: virtus/virtute = arányos, helyes, jó, illő) való tudomány. Afféle virtute doctrinae. A mûvészet, irodalom, fikció, és filozófia mind: azzal foglalkozik, ami másképp is lehet: **poiétikus** (ποιητική) tudás: **költői**-alkotói. A tudomány pedig avval foglalkozik, ami „úgy van”. Factum. Készen van, tény, -látszólag- mindentől (így semmitől sem) független. Factum. A filozófus **a tényeket és a lehetségest** összekötő kötélén táncol. De jobb, mint a tudósok, akik a tényektől már nemigen látják a valóságot. Juj, előre válaszoltam a kínáló kérdésre, hogy akkor:

KI A FILOZÓFUS?

Már tudjuk, **úton levő** nő (Sophie útkeresztésekre ér és folyton útvesztőkben keresgél, jin agyi működési típussal). Ma úgy mondanók; a filozófus folyton [gondolatokban] kalandoz, **expedíciókban** leli kedvét. Egy zenész, mondjuk hangulati expedíciókat végez. Ahogy mûvészet a lét gondolása, ez a filozófiára is áll, ha modellalkotó. Mindenesetre a filozófia a lét egyfajta elgondolása. Bár életünket evidenciák irányítják, ezek –közelebről nézve- hamis evidenciák. E–videre = ki–világlik. E világlás azonban mégsem világlik per sponte sua; magától. És akkor megint: a 'filo' kibontás, fel-fedés, és erőfeszítés. „Ma már a legtöbb társadalomban nincs kaszt” –tanárnő. Minden társadalomban láthatatlan falak vannak, nem is átjárhatók. De, „evidencia”, csak Indiában vannak kasztok, na, itt Európán biztos nincs. A manipuláció és hazugság a politikusok dolga, hagyjuk meg nekik. Mûvész, filozófus lelke ne legyen megvehető, az Igaság Istennője minden pénznem fölött áll... És... a filozófus önmagát zárja ki a hétköznapi és érdekek szürke világából, külön-álló lesz. **A filozófus nem az**, aki a filozófia tárgykörében érdekelt (etika, esztétika, jog és politikai filozófia, vallásfilozófia), **hanem az, aki kétkedő, mindent több oldalról megvizsgál, és leginkább: autonóm gondolkodású. Nem hisz még az evidenciáknak sem, mert e világban az illúziókat tartják valóságnak³¹, így az illúzió válik valósággá.** A filozófus [metaforikusan] az ég 13. aiónjába vágyik [önmeghaladás, transzcendentális orientáció] – nem tudást akar birtokolni.

A KALAPÁCS OKA

Nietzsche azért volt a kalapács filozófusa, mert –joggal- mentek agyára a hamis evidenciák. Tört- zúzott, a hamis evidenciák díszletétől akart megszabadulni. Az orvos nem gyógyít, hanem nem árt. A tudomány nem fejlődik, hanem változik, ráadásul nem az embert, hanem a hatalmat szolgálja. A nyelv legalább annyira hazugságra is való, mint megmutatásra. Ma nincs rabszolgáság –így egy tóri órán. Dehogynem, a profit és a multik rabszolgái vagyunk, a munkásnak alig van joga. stb. Sötét középkor? Többet tudtak, több lelkiséggel és szellemiséggel éltek, mint mi. Az EVIDENCIÁK MEGKÖVÜLT VÉLEKEDÉSEK, s az illúziók és a közös hazugság részeivé váltak. A társadalmi lét pedig szükségszerűen tartalmazza a hazugságot. Aki pedig nem kíván hazudni: örült, beteg, vagy ön-sorsrontó. A filozófia pedig az igazságot keresné, nem de bár, kedves olvasóm?

A CSAPDA NEVE: TÁRSADALMI HASZNOSSÁG

ezért posztmodernben a filozófia érdektelen. Nem hasznos, az meg egyenes káros, ha a fogyasztó, ha a választó polgár kibújik a totális manipuláció alól

³¹ A platóni gondolatot Lesovics István –költő- így fogalmazta meg: a valóság illúzió, így az illúzió a valóság.

–márpedig a filozófia önálló gondolkodni tudásra nevel. Csodálatos a filozófiai gondolatok tanulmányozása és kibontása, de én egész munkámban nem ide akarok kilyukadni, hanem, hogy a **gondolkodás**, mint az **ember lehetősége** valósulna meg, –a filozófia eszközével. A ma embere azonban nem gondolkodik, hanem alakul –a manipuláló eszközök pörölycsapásai alatt.

VALAKI HIÁNYZIK

...és miért, hogy soha, de soha nincs szó hazánkban más kontinens filozófiáiról? (Az amerikai filo' is a Nyugat befolyásolta filozófia.) India a bölcsesség hazája, távolról sem Kis-Ázsia (Ógörög gondolkodókkal kezdjük a filozófiát.) A Védák, a Bhagavad Gita (Isteni ének), és Iszlám hagyomány, a Szúfi tanítások árnyékban alusznak –Nyugat nárcizmusa önmagára figyel. A zsidó misztika az indiai hagyomány -sajátos rendszerben történő- átvétele. Pl. a zsidó ősatya nem is zsidó, (Brahma – Ábrahám, Nóé – sumér legendából kölcsönzött.) A filozófiák ma már mémek: vetélkedő minták, kulturális gének. Nincs bölcsesség, nincs tudás, a filozófusnak önbeavatónak kell lennie, kevés a hiteles közösség, s nézzétek csak: hogyan szűnnek meg az egyetemek. A színvonaluk nulla, de az emberek nagyrészt vizuális típusúak, ha falat, épületet telket lát, még azt mondja, egyetem. Hogy belül mi van, nem érdekli.

Wittgeinstein -a Logikai-filozófiai értekezésében- írta:

1. „A világ mindaz, aminek az esete fenn áll. (Ez nem igaz, hogy minek az esete áll fenn, az paradigmafüggő.)
A világ a tények s nem a dolgok összessége. (A tények csak pillanatnyilag tények, minden változik, ez egy pulzálóan változó világ de a tények egy stabil világot sugallnának)

1.11 A világot a tények határozzák meg, és az, hogy ez az összes tény.

1.12 Ugyanis a tények összessége határozza meg, hogy minek az esete áll fen.

1.13 A tények a logikai térben: ez a világ.

2. Aminek az esete fennáll –a tény- nem más, mint összefüggések fennállása”.

Nos, ami a tényeket, mint **összefüggések** fennállását jelenti: ORGANIKUS (nem a részletekből levezethető = EMERGENS) EGÉSZ. Zenei analógiákkal élve: a világunk szüfnónia, hangok (entitások – főné = hang) és szólamok (folyamatok) együttes (szün = együtt) hangzata és egymásra hatása (contra - punct), tehát a világ „szociális esemény”. Koegzisztencia, lenni = együtt lenni, dolgok együttese, konstelláció, textúra, szövet és kontextus, tantra, szövetség, a világ minták [állóhullámok] áramlása, mind kvantumfizikai, vallási és filozófiai, kozmológiai értelemben: a világ folyamat! Nézzük a szavainkat! Con-stellatio (con + ablativus = együtt, vele, -val,-vel, + tárgyeset, valamivel. Stella = csillag, bolygó, égitest.) Konstelláció először a bolygók együttállását jelentette, tágabb értelemben: a dolgok együttállása, constellatio (latin). Konzonancia (consonantia) EGYÜTTSZÓLÁS, azonos állítás, EGYBECSENGÉS, pl. véleményé, vagy, a zenében, a hangok egybehangzása, átvitt értelemben: kellemes összhangzás. Koegzisztencia (co-egsistentia) EGYÜTTES létezés. Kompozíció (cum pono, pontokat [részeket] egybe rakni) compositio = összehozni, egybe szerkeszteni, komponálni.

Hasonló a görög szün (együtt, együttes) szó, pl. szüfnóneó = összesűgok, szüfnóne = hangok (értsd: létezők) összessége, szüsz-sztázisz = együttes fönnállás, szün+ergia = hatások összeadódása, stb. A világ egy háló. Inkább: A Háló. Indra hálója, aminek minden csomójában tízezer szál találkozik: **érintkezik egymással**. A tudat: szüneidézisz, képek/ alakok [szerves] együttese. (gör.: συνείδησις, a lat.: conscientia). A szanszkrit: samádi (sam = együvé/ együtt, dha = rendezni/ tenni) összeszedettség, összerakást jelent. Indiában a tudat leginkább kozmikus lehet [Indra isten ezer szeme], az arab kultúrkörökben intim hangulati módusz, afrikai nyelvben nincs is rá szó.

Ma ez főleg pszichológiai műszó, a pszichiátriában a tudatnak csak patológiája van, –ki tudja mi a tudat? Érintkezés, kapcsolódás: szünapszis, -ami ma már csak biológiai műszó. Pedig minden és mindannyian szünapszisban vagyunk! A META –TUDAT az egészségesség felé vezető úton érhető el, ahol nem a részletek uralkodnak.

Sőt, a kapcsolatok többek, mint a puszta dolgok. (Gráf –elmélet, Indra isten hálója– ezer szeme.) A tudat alapvetően befogadó: jin jelleg. Az önreflexív tudat humánspecifikus, és az ego a „tünete”. A filozófia az újkorban az „extenzív tudatfokozódás” eszköze (tárgyorientáltság a részletek tudása). Az intenzív tudatfokozódás jelentené az ember továbblépését a kozmikus lény felé vezető úton. A pszichiátria és a politikai kontroll a megvilágosodást patológiásnak/ deviánsnak tartja, s orvostanhallgatóknak azt a mesét adja be, hogy a intenzív (belső) tudatfokozódás veszélyes. Az, mert ott nem érnek utol a manipuláló kezek!

LATIFUNDIUM

Az alapos és sokoldalú gondolkodás adja a bölcsesség alapját. Ma még a tudósok is csak szűk nadrágszíjparcellán művelik a gondolatok és kísérletek földjét. Pedig senki nem tiltotta ki őket 'gondolkodás nagybirtokáról'. Nem csak e dolgozat, a világ is szünapszisok hálója, zenei metaforával, a VILÁG: TUDATOK (dimenziók) SZÜNFÓNIAJA (szimfóniája, németes magyarsággal írva). A tudat kék, tiszta egén átvonulnak a felhők, a madarak, a zápor, átvonul a Nap és a Hold, ám a tiszta tudat marad. És persze minden jelenség kapcsolódik minden más jelenséghez. A tudós megfigyelő, de a vizsgált jelenségtől **nem független** megfigyelő – sem kvantummechanikailag, sem pszichológiailag, hisz a jobb féltekében elbújhatnak a tudattalan indítékok, emóciók, preferenciák és előítéletek. A megfigyelő megfigyelése (tudományos ismeretek bölcséleti integrációja, interpretációja) javítja a tudás pontosságát.

–ÉS KI A VÉGSŐ MEGFIGYELŐ?

(A gondolatok hálójában meg nem tudhatod. Az igazi megfigyelő MÉG A GONDOLATOKON IS TÚL van.) Ráadásul az agy csak azt ismeri fel, amit már a memóriájában eltárolt, tehát életünk régi minták [újra] azonosítása. Az újat/ mást talán meg sem látja. Épp ezért, meg a tekintélyelvűség miatt minden új nehéz születésre van ítélve a Földön. Az igazi filozófus egyszer túl lesz a gondolatokon. Mert a kogníció nem visz közelébb a Lét misztériumához. Vigyázz! A gondolatok egyben leárnyékolnak (a világvégtelemt –szükségszerűen– nem lehet a fogalmi lét szűk zsákjába gyömöszölni!)

Ami a végső megfigyelőt illeti, nos az a gondolatokon is túl van, transzverbális, FOGALMON TÚLI. A világ 99,9% -a nem szavakkal kifejezhető. Merre bolyong a tudomány? Merre halad az alvajárók [tudósok³²] menete? A GONDOLATOK HÁLÓJÁba ragad. A filozófia, mint 'próté philosophya' az első bölcsesség a földi létből való megszabadulás tudása –az anyag csak a végtelen világ szűk spektruma, a kontinuum végtelen. A végső megfigyelő nem te vagy, mint ego, személyiség, hanem nem a személyiséged vagy, a tudat vagy. A gondolat túliság ezért kell: a gondolatokkal könnyű azonosulni, azaz, tévesen azonosulni. Ha semmivel sem azonosítod magadat, meg tud mutatkozni, az, aki valójában vagy.

Érdekes, a TUDÁS ÉS BÖLCSESSÉG India filozófiájában összetartozik; Szaraszvatí, Avalokitésvara nem egyszerűen 'sokat tud', hanem **a lényegeit** tudja, az **összefüggéseket** tudja, mindezt az emberi egzisztenciára vonatkoztatva tudja.

³² Artur Koestler szóhasználatával

A **kontextuális gondolkodás** és figyelem több, megannyi fontos összefüggést hamarabb lát meg, mint a nyugati típusú, ún. **ágensre fókuszolt** figyelme. Ockham után most végre a **metatudományok** korszaka köszönt be. Belátva, az újraegyesítés időszerű.

„Ockham a borotvájával” lekaszabol minden (szerinte, és a redukcionizmus elve szerint) oda nem illő tényt, elvet, módszert. (Ockham szerint mellőzni kell minden „fölösleges” eljárást és teóriát, a megismerésről van szó, csak KI DÖNTI EL, hogy mi az?). Ockham (és az análishan fixált³³, merev tudóstípus) tehát meggyilkol más gondolatot (fünyíró-gépes gondolkodás), mert több magyarázatot nem akar, mint amennyi Ockham szerint kell. Ez a 'minimális hipotézis elve' (= „Ockham borotvája”) megenged (a minimális látókörrel élő embereknek). Csakhogy a tudományos módszerek (Descartes szerint a vizsgált kérdést -a jobb megértés érdekében- annyi részre kell osztani, amennyire csak lehetséges – de ez szélsőséges dedukció, vissza kell állítani Arisztotelész organikus, Bertalanffy holisztikus-induktív világszemléletét!) éppolyan burjánzó, mint a művészi gondolatok, sajátos evolúciójuk van, sőt, divatjaik.

Sok modell volt már, de még az aktuálisakat is alig ismerjük, talán nehezek, talán sok van belőlük, talán megutáltunk gondolkodni iskoláinkban? Ráadásul „Ockham borotvája” és Joule „specializációs” mániája **primitív** (szem elől téveszti, melyik tudás a fontos, mik azok a részletek, amik nem lehetnek öncélúan a tudás, mint az összefüggések megértésének tudása, s **amilyen összefüggésekről nem lehet lemondani**). A **tudomány**, mint a **megkülönböztetés**, és **széttagolás**, valamint széttagolva tartás: ez diabolikus, ördögi. Az elválasztások, a valós kapcsolatok és az analógiáktól való „el-külön-böztetés” **KÜLÖN- LÉTE** meghamisítja a világgépet. A bölcsélet nem tudománytalan, nem örült, s nem is öncélúan tudományellenes, ám tudja: az elválasztások [indukció, redukció, az **AZ világa**³⁴] végtelen, (de csak a részleteket érintő) megismeréshez vezetnek, ahol végtelen partikuláris dolog és sok-sok látszatismeret (illúzió, részizagság) várja a megismerőt. A világ nem a tudattól független, objektív realitás, az igazság szubjektív -kierkegaard-i értelemben is, a szakrális művészeti élmény, a transzperszonális pszichológia értelmében is. A tudomány CSAK horizontális síkra kergette az emberiséget, a művészet és a vallás még mindig a vertikális dimenzióról beszél (*síkország, sívata, sívárság*). A newtoni, mechanikus világgép és a descartes-i paradigma ma már abszolút tarthatatlan.

A természet, a társadalom, leginkább *összefüggéseiben* tárható fel, a világ minden szinten szociális esemény, a világ összefüggésrendszer, szimfónia (hálózat, network). E munka kollaterális, elágazó, szerteágazó, de **hidak** cikke is, **területek összefüggéseit** kívánta megmutatni.

–MIK A FONTOS DOLGOK?

A vallás volt az utolsó (most élő) emberi civilizáció hajnalcsillaga. A vallás a **legfontosabb** dolgokról (el nem múló, univerzális törvény) ad útmutatást. A vallások között ma sincs lényegi különbség: lelkek vagyunk, a világ nem jelenti e földi és anyagi világot.

A **tudás** régen az volt, amin ma **bölcsességet** értünk, tehát nem az egyoldalú logikát és racionalitást, és távolról sem a dolgok és jelenségek tudását értették rajta. Egy **egészen megváltozott tudatállapotban megélhető** világot. A legősibb források, a Védák, különbséget tesznek a fontos, para-vidja dolgokról,

³³ Pszichoanalitikus szakszó, az ilyen ember rendszerez, birtokol, kontrollál, fél a változástól, szeret igazodni elvekhez, korlátokhoz és szabályokhoz, szűkmarkú.

³⁴ A MI paradigmája az erkölcs, viszonyok az ÉN világa a szubjektum, esztétikum, hit, az AZ világa az objektív tudomány(Martin Buber nyomán)

a világegyetem szerkezete, a lélek természete, az életünk értelme, és a külső és hamar mulandó, ezért nem fontos –apara-vidjá– tudásokról. A tudomány is apara-vidja, az anyagról való tudás, érdekes, de az Univerzum működése szempontjából alsóbb ismeretek tartoznak hozzá.

A nyugati filozófia is devalválódott: APARA-VIDJÁVAL foglalkozik, és állapota röhejes. A próté filozófia a metafizikával vette kezdetét –ma meg már mindet tartalmaz, csak a lényegit, az alapot nem. A metafizikát száműzték a metafizikai alapú filozófiából! Filozófia és vallás mélyrepülése a mai napig tart: kiüresedtek, apara vidjával foglalkoznak, vagy egész egyszerűen hiteltelenné váltak. – Mitől? A fegyvereket megáldó katolikus egyház, a boszorkány- és tudóségetések, a keresztes háborúk nem igényelnek kommentárt.

A filozófia szegregálódása-fragmentálódása majd pusztá intellektuális bravúrrá válása a kor tünete: Kali Jugában³⁵ vagyunk, messze a Fénytől. Egy mondatban: a filozófia nem tett okossá, bölcsé, meg semmiképpen, csak okoskává. A vallás az egyházakban kiszikkadt, kevés az egyén tere, pedig a megvilágosodás önbeavatás természetű, és sok benne a szolgálat. –Látjuk ezt a világban? HARC A TUDATODÉRT, és a TUDATOSULÁSÉRT. Ezért üldözte a vallás a tudományt és a filozófiát. És ezért oltják a ráció méregcseppjeit a kreatív–konceptiózus filozófiába – ha olyan lesz, mint a tudomány [apara-vidja], könnyel elbánnak vele, s jöhet a sötétség – akár fényes délben is.

Ez a harc jóval az ókor előtt kezdődött, a lélek bukásakor kezdődött, s máig tart. A vallások, mégpedig az egyéneken uralkodó, sematizáló – kollektivizáló vallások kedveznek a **túlélő** (faji összetartozás, kényszerű korlátok, kő merev szokások) habitusnak. A judaizmus tipikusan ilyen, vallási infantilizmusból³⁶ és idegen elemek integrációjából fejlődött. Ám pont a testvéri egyenlőség és szeretet megvalósulása ellen hat, miközben mégis, ezt hirdeti. A krisztusi, feltétel nélküli szeretet (~ bhakti, odaadás, szolgálat) nem valósulhat meg: a goj idegen. Pedig a vallási ismeretek fontosak, minden tudományos (= szegényes) tudást megelőzve beszélnek az én, az elkülönülés illúziójáról, a kozmosz UNIVERZÁLIS RENDJÉRŐL! A transzperszonális pszichológia, később a tudat ún. kvantummechanikai modellje újra-felismeri (ez a fejlődés?) azt, amit mindig is tudtuk: mindenki az Egy Tudat része, de ez az elkülönülés nem lényegi, vagy egyenes illúzió, ill. a test nem azonos az emberrel, ill. több (finomanyagi) testünk is van. Az emberi lélek eszerint olyan, mint a hologram: mindannyian olyan részek vagyunk, melyekben igenis; meg van az EGÉSZ EMLÉKE, információja!

A vallások és filozófiák kapcsolata legtöbbször közvetlen, nyilvánvaló. Miért? Mert a vallás és filozófia ugyanazt kereste, az Univerzális Rendet. Az oda – vissza ható eszmeáramlatok és motívumok kölcsönösen gazdagították egymást. Ám nem csupán gazdagításról van szó – hanem ideológiai alakítottságról is. Az **ideológia** azonban már a hatalmi struktúrák így nem, vagy nem csak az igazság lenyomata.

Az egyház, mint hatalmi szervezet, intézmény így torzít³⁷ el minden szent hagyományt, a magas és finom rezgésű tanítás így transzformálódik földi oktávokba.

³⁵ Arany-, ezüst-, bronz- és vaskor. A mi Napunk-naprendszerünk a galaxisunk középpontja körüli vándorlásával és a tudatosság (fény) változásával kapcsolatos „kozmosz” nyár, ősz, hideg ősz, és sötét tél. Kali [pusztítás] istennő korszaka (jugája) 432 000 év, ebből kb. 427 000 év van még hátra. Az elliptikus keringés felszálló ágát a Dwapara és a Treta juga jelenti (közeledés a galaxis középpontjához)

³⁶ Létezhet –e, egy [morálisan] olyan ellentmondásos isten, ami a testvériséget hirdeti (Krisztus), miközben [fajilag] egy népet minden más nép fölé helyez?

³⁷ A Bibliából tekercseket tüntettek el, és hozzá tekercseket csatoltak, –az egyházatyák bíztak saját döntéseikben, így bízva létre az ortodox nézetek alapokirátát. [tridenti és niceai zsinatok]

A következetes és felettébb sajnálatos igazság, hogy a filozófia nem okos, a vallásban ma már nincs isten [!], szeretet [a világegység megélése] meg egyikükben sem, mindkettő a figyelmedért, hitedért vetélkedik. A tudatod akarja irányítani. Az egyháznak oly fontos volt azt tanítani, hogy reá szüksége van, neked oda kell tartoznod. A hited kevésbé fontos, de az életed kontrollálása igen. Gondolatrendőrség, Orwell előtről és Orwell óta.

A filozófiáról = modellalkalmazóktól pedig nem helyes azt állítani: etikával (erkölcs), esztétikával (művészetelmélettel), tudománytörténettel, filozófiatörténettel, jogfilozófiával és vallással foglalkozik. Ezek csak dobozok – vajon micsoda kényszer szülte?

Az igazi filozófia jórészt a nem evilággal, a **teremtő gondolattal** foglalkozik. Nem akar hasznos lenni, figyelni és tanulni akar. A filozófia a fejlődő szellem tulajdonsága, miként az enzim (pl. a DNS endonukleáz) az önjavító (repair gének, DNS ligáz) génhez tartozik – a fejlődés/ változás/ önjavítás lehetősége elve mindenben adott (ezt nevezi Carl Rogers formatív tendenciának). Filozofikus felismeréseink lehetnek hasznosak, de ez nem célja néki. Célja a megismerésen keresztüli magatartás – változás, a gyógyulás elérése. Az evilágiból való meggyógyulás szellemi eszköze. Nem csak bölcsekedés. Felismerés/ változás/ értékképzés/ dekonstrukció/ megszabadulás. Juj, a philosophia a religio ([nem tételes] vallás) határait súrolja!

Orpheuszt „gyúrtam egybe” Platónnal, meg Melanie Kleinnel (barlang, el-rejtett, tudatalatti, művészi és tudományos megismerés, ultraverbalitás, azaz; fogalmin túliság (lant/ zene = a preverbális, születés előtti és nem fogalmi lét, ultraverbális, a vallás fogalmin túli világa), Euridiké keresése, ami pszichoanalitikai értelemben vett helyreállítási kísérlet. [A csecsemőnek, a tárgyvesztésre adott reakciója – mint a kreativitás egyik eredete].) A MŰ fájdalomból, hiányból és kíváncsiságból születik – a Teremtést utánozva, kicsiben megismételve. A MŰ pedig működik felismerésként is, tehát a MŰ = felismeréssel. A műélvező így részesülhet az újrafelismeréssel, melyre a művön keresztül jut, s mely nem feltétlenül verbális természetű.

Látszólag önkényesen kötöttem össze szálakat, Orpheusz-Platón-Melanie Klein -, vagy bolond vagyok, vagy zseni -mondták. Szerintem egyik sem. A kreatív modellalkotó baromian [sic!] **távoli szálakat köt** egybe, vagy ismer fel távol eső dolgok, -egy másik dimenzióban található- kapcsolódásait. A világ szimfónia (szün = együtt + fóné = hangok) – kedves barátom; hallgass bele! Az érzékletes (sonorum harmonia sensibilis) elrendeződés egy nem érzékelhető világharmóniára utal. Mi filozófusok, ezt a világ-kompozíciót magyarázzuk, s hogy a filozófus mit csinál méééég? Értelmez a végtelenségig, ez az örök feladat, megérteni az embert, az ember világát, a világot magát. És ez egy végtelen történet... **retractio**.....

tehát utólagos és folyamatos átdolgozása, csiszolása az előző értelmezéseknek. És 'nincs értelme', mert e folyamatos átdolgozás egyben véget nem érő átdolgozás: [metafora] az égbolt állandó, a felhők elúsznak. A végső megfigyelő van, a gondolatok és képek tovaúsznak.

–Érted? Kedves olvasóm, Te vagy Orpheusz, Euridiké meg behelyettesítő. Te keresel. Mit? Ugyan mit? Hát... mivel a Tudat mindenütt jelen van (Védák, Bhagavad Gīta, Buddhizmus, Gnószticizmus, etc. Amit a modern kvantumfizika igazolt³⁸ is) Te csak újabb és újabb **perspektívát** (felismeréseket) keresel! Euridikét keresheted ezer alakban, vagy új Euridikéket keresel magadnak (biztonság, biztonságot nyújtó ideológiák, a megismerés öröme). Ám nem csak a folyamatos átdolgozásról, retractio –ról van szó. Akkor jöttem rá, mi

³⁸ lásd erről a végjegyzetet!

a filozófia, mikor orgonát hangoltam –már vagy három napja, egy koncertem előtt, soha véget nem érőn. Csakhogy a hangolásnak és intonálásnak: azaz a megfelelő hang (tónus, hangszín) keresésének sosem érem a végére, mindig elégedetlen maradtam. Tehát a filozofálás a véget nem érő kezdet. Intonálás? Keresés? Folyamatos átdolgozás? Igen.

Azt már a primitív pszichológia (Wundt, bécsi labor) és a behaviourizmus késő képviselői is sejtették, az érzékszervi megismerés (perceptio), a világ megismerése (cognitio) nem passzív. Nincs passzívan leképezendő világ (konveniencia és adekváció elméletek). A VILÁG MEGISMERÉSE ALKOTÓI MÓDON TÖRTÉNIK. Nincs objektív-szubjektív, nincs csak az (objektív, tőlünk független) A „kinti” ’Universum’, és a megismerő, „belső” ’Idioversum’ megismerésre való törekvése. Megismerésünk mindig alkotói-újraalkotói megismerés. Az átélés hiányzik e korból, a ráció az ’egyentudat’. Egyenes kötelező tudatállapot. A megértéshez bizony tudatállapot –változás szükségeltetik. A megismerés–felismerés–változás a filozófia útja és értelme. A virág és én nem létezem külön. A MEGFIGYELŐ UGYAN AZ A MEGFIGYELTTEL.

Jertek ’Epikureus kertjébe’, szabad a bejárás, férfinak, de még nőnek is, sőt, rabszolgáknak is –csak a félelmed vesztheted. A filozófia legfőbb feladata az emberi élet értelmének, céljának (telosz) keresése. És valami, sokkal több, amit ma a (hatalomtól nem független) pszichológia-pszichiátria bitorol; a lelkek vezetése, a pszükhagógia. Filozófiai keresgélések legfőbb értelme a lélek vezetése, mi több; a vissza-vezetése, re-ligio³⁹ –ja, a lét eredetéhez. Micsoda? Religio, a filozófiából?? Religio, de nem, mint [tételes] vallás, hanem a lét teljességének a keresése... Hogy ne tévelyegjünk a homályban... mégiscsak hagyjuk ott a kockafejűek világát. A statisztikák és a valószínűségek, képmutató, agyonmanipulált és gépies világát... Ne mások reánk erőltetett világképét, vagy hamis megismeréseit éljük: mindenki egyéni felfedező!

KULTÚRA

Sophi már nem lakik itt, ne keressétek (tegeződhetünk, kedves olvasóm?). Sophi még az egyetemen sem található. Tudniillik; a politikának és a profitnak nem kell. Pedig a kultúra szerves léte az egyetemi kultúra is,⁴⁰ amiről mindig elfeledkeznek a nagyokos kutatók. Régente a filozófiai gondolatok és felismerések a kultúra szerves részévé váltak, még a képzőművészetben is. Sőt, az igazi politika (a polisz szolgálata) is számolt a filozófiai és értékörző filozófia nagy és örök gondolataival (egyenlőség – esélyegyenlőség, élet/ halál kérdések, emberi/ nemzeti/ kulturális értékek).

LIFT AZ ÉGIBE

Vannak eszközök, amivel az ember végre felül emelkedhetne e világon. E világ: botrány. E világ a Felismerések Völgye. Valaha, nagyon- nagyon régen ezért született a ’filo’. Azután vallásbölcseleti köntösben, majd hol tudományos (Descartes) hol politikai (Marxizmus, Maoizmus, egyéb ideológiák) köntösben mutatkozott. Ne feledkezz el kedves olvasóm, a FILOZÓFIA LÉTRA, a 13^{ik} aiónba. A magasabb szint, ami a filozófia felett van, a meditáció, amikor a belső csendben még a gondolatok is eltűnnek... mert:

a lényeg a gondolatokon túl van.

-ritornello-

³⁹ Re = vissza, ligare = kötni, visszamenni az Eredethez. És a yoga = egyesülés [szanszkrit judzs: összekapcsol -ból]

⁴⁰ Dr. Abádi Nagy Zoltán professzor írása –in: Debreceni Szemle, 2007 február

-Nem bánt a kutya, Attila Bá! A kérdésére a válasz, hát a filozófia, az, amolyan nequitia, semmirevaló dolog. Mááár úgy értem, nem olyan hasznos... -A' nem baj. Olyan is köll. -Mi... nem csinálunk semmit. Ahogy (és itt Lázár Ervinre gondoltam) valaki megfogalmazta, léhűtők és haszontalanok vagyunk –amilyen az értelmiség volt Kádár János alatt. Esett.

Felpillantottam: „báránnyfelhő bodorítók” vagyunk, gondolatokat gyártunk, meg... gyönyörködünk is bennük. Talán.... hozzájárulunk, mások felismeréséhez is.

VÉGJEGYZET

Werner Heisenberg 1926 -ban tisztázta, az elektron, a fény stb. nem is és nem csak hullám, de nem is csak részecske, lényegük a rezgő mozgás, a vibrálás. Az elektron sűrű fény, besűrűsödött rezgés, miként az anyag is az. Az anyagi parányok fizikai állapotának pontos megállapításának határa van, szakszóval: kvantumbizonytalansága. Ha pedig a fény (elektron, proton stb.), nem is korpuszkula (testecske), de nem is hullám, akkor micsoda? Csupán VALÓSZÍNŰSÉGSZERŰ LÉTEZÉS. Olyan álom, amiből a valós, reális világ felépül. Létező világunk alig létező, virtuális részecskékből veszi önnön létét! A makrovilág kommutatív (felcserélhető) műveletei (pl. szorzás, összeadás) a mikrovilágban nem feltétlenül igazak.

Heisenberg képlete az ÁLOM, A MÁGIA, A MEDITÁCIÓ KÉPLETE, mert egy olyan érzékeny, finom világot ír le, amiről Krisna (Visnu isten utolsó, tanító inkarnációja) beszél el nekünk a Bhagavad-Gītában: $pq \neq qp$, ahol p a részecske impulzusa (a tömegének és sebességének szorzata), és q a részecske helykoordinátája (lokalitása). De hogyan is lehetne egy hullámot helyhez kötni? Ráadásul a képlet valami ilyet jelent: $axb \neq bxa$, másképp; $3 \times 4 \neq 4 \times 3$ -mal! A kísérletek szerint, a *megfigyelő miatt* (!) viselkedik egy részecske hol hullám, hol részecske természetként, a kísérleteket főlegesen itt részletezni.

A lényeg az, hogy maga a *megfigyelő* szerves részévé válik a megfigyelt rendszernek, haec omnes creaturae in totum ego sum⁴¹, így *pont a megfigyelés aktusa* semmisíti meg a (kvantum) valóság egy kicsi részét. Annak a valószínűségét semmisíti meg, hogy a fény, neutron stb. hullám természetét mutassa, vagy azt a valószínűséget, hogy korpuszkulum valóságát élje.

Az álom képlete a fantázia, a(z alkotói) képzelet; és a filozófiai konklúzió keserű, VILÁGUNK (Niels Bohrt idézve) NEM LÉTEZIK MEGFIGYELŐ NÉLKÜL. (Koppenhágai értelmezés). A teremtés /alakítás/ befolyásolás része vagyok. Minden egy, s minden velem egy. Omnie mecum porto = mindent magammal viszek/ hordok. E mondás a korábban leértékelt szubjektum, s az alaptalanul felértékelt objektív (mert az objektívát is a szubjektum érzékeli-értelmezi-modellálja!) egységének jelszava. De azt is hozzátehetjük: A VILÁG NEM OBJEKTÍV, (nem ÚGY objektív) a tudomány csak a māyā (illúzió) fátylait (anyagi és pszichikai jelenségek) tudja leírni. A művészetet és vallást azonban nem korlátozzák a tudományos módszerek. Sőt! Heidegger a teológiát és az ontológiát akarta egyesíteni egy meta-rendszerben, az onto-teo-logiában. Nem alaptalan, különösen nem ma (természettudományok és régi filozófiák TALÁLKOZÁSÁNAK kora), az a filozófiai kérdés, hogy a mi tudományos felfedezéseink nem az előzetes elképzelések, ideák megvalósulásainak a felfedezése –e? Tehát a világ a kollektív tudat eredménye. Mert az igaz, a megfigyelő csak elemi részecskék vizsgálatával 'tolakszik bele' a megfigyelendő eseményekbe, ám, ha van egy kozmikus, nagy, atma –tudat, akkor ennek a nagy, átfogó tudati szintnek a kivetülései vagyunk mi, itt, a kozmosz mélyén.

Dunkel Nepomuk Norbert

(filozófus, zeneszerző-zeneterapeuta)

Publikálva In ARCA, 2008 november, Budapest

⁴¹Minden egy, s minden: velem egy.